

Kuzey Kıbrısta Ailede ocuğun Değerinin Aile Yapıları Açısından İncelenmesi

Başak Eser

Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Okul Öncesi Eğitim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat, 2016
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Cem Tanova
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdür Vekili

Bu tezin Okul Öncesi Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Elif Üstün
İlköğretim Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Okul Öncesi Eğitim Bölümü Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Eda Kargı
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Elif Üstün

2. Yrd. Doç. Dr. Elif Bozcan

3. Yrd. Doç. Dr. Eda Kargı

ABSTRACT

In order to shed light on the role of children in today's society, and understand the importance of family relationships, parents are the main instrument, which affects the formation and development of the child, the attitude of the parents to children, helps to more clearly recognize the importance of family relationships. The current study explores the model of the family reflection of today's family changes in North Cyprus, the way of the family structure is considered as well. The aim of the study is to examine the values parents attribute to their children with the regards of culture and family structures, and the influences which affect the children's development. The sample of the study, children between 36 to 72 months, four different public and private pre-schools in Famagusta, including villages and central areas, contributed its data analysis to the current study along with 413 parents. The study variables were presented as following: values, parents contribute to the children, the age of the parents, educational level of the parents, economical status of the family, tenure history, demographical factors, were analyzed. Research was planned based on Kağıtçıbaşı (2010)'s Theory of Family Change. The research work implied the usage of qualitative and quantitative methods. For data collection was used Kağıtçıbaşı in (VOC) "Value of the children scale" Personal information forms, semi-structured interviews. The statistic program SPSS 22 was used in order to make the analysis of the data. The results showed that Families in North Cyprus attributed their value to the social and psychological well being of the children, and this level has a high interest in the study. Moreover, the educational and financial level of the family has been concluded as effective approach for the children's social development.

Keywords: Value of the children, family, culture, local reaction

ÖZ

Anne babaların, çocuklarına yükledikleri değerler, aile ve toplum içinde çocuğun yeri ve rolüne bir anlayış sağlaması, ayrıca insan gelişimi ve aile sistemlerine ışık tutması bakımından önemlidir. Bu araştırmada Kuzey Kıbrıs'ta, Aile Değişim Modelinin seçilen örnekleme oluşturulan aileler üzerindeki yansımalarının ne şekilde olduğu incelenmiştir. Araştırmanın amacı, değişen kültür ve aile yapılarına göre çocuğa yüklenen değerlerin incelenmesi, aile yapısındaki kültürel değişmelerle birlikte, çocuğa doğrudan yansıyan etkenlerin ve çocuğa yüklenen değerlerin belirlenmesidir. Araştırmanın örneklemini Gazimağusa ilçesi merkez ve köylerinde seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen özel ve resmi dört farklı okul öncesi eğitim kurumuna devam etmekte olan 36-72 aylık çocukların anne babası olan 412 anne baba oluşturmaktadır. Anne babalar tarafından çocuğa yüklenen değerlerin, anne babanın yaşı, eğitim durumu, ekonomik durumu, mesleği, doğup büyüdüğü çevre, gibi değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Kağıtçıbaşı (2010)'nın "Aile Değişim Kuramı" na dayandırılarak planlanmıştır. Araştırma hem niteliksel hem de niceliksel yöntemleri içeren karışık desene dayalı bir çalışmadır. Araştırmada veri toplamak için, Kağıtçıbaşı'nın "Çocuğun Değeri Ölçeği" kişisel bilgi formu, yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, SPSS 22 programından yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda Kuzey Kıbrıs'ta ailede çocuğun sosyal ve psikolojik değerinin anlamlı olarak yüksek görüldüğü, ailenin eğitim durumu ve maddi durumunun etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuğun Değeri, Aile, Kültür, Aile İçi Etkileşim

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamda bana yardım eden, her zaman yol gösteren, eğitimim boyunca kendisinden ders aldığım ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum Yrd. Doç. Dr. Eda Kargı; araştırmacı, paylaşımcı ve sabırlı kişiliğiyle benim için güçlü bir model oldu. Verdiği güven duygusu, zaman yönetimi konusunda verdiği destekle bu araştırma boyunca benim için en önemli güdüleyici oldu.

Çalışmamın temelini oluşturan çocuğun değeri ölçeği için izin istediğim ve elindeki tek orijinal nüshasını bana gönderen Prof.Dr.Çiğdem Kağıtçıbışı'na minnet borçluyum. Araştırmaları, kitapları ve uzakta da olsa sorularımıza verdiği yanıtlarla bu süreçte desteğini hep hissettirdi.

Verilerin işlenmesi sırasında yardımlarını esirgemeyen Öğretim Görevlisi Bingül Harmancı ne zaman danışmak istesem zaman yarattı.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca dersler aldığım Prof. Dr. Işık Gürşimşek ve Prof. Dr. Elif Üstün akademik gelişimime önemli katkılar sağladılar.

Kültür, çocukluk ve değer konularına merak ve ilgimi, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum Prof. Dr. Mesude Atay'a borçluyum. Akademik gelişimime önemli katkılar sağlamıştır.

Sevgili ailem... Bana her zaman güç verdiler...

Sonsuz teşekkürler.

Başak ESER

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT.....	iii
ÖZ.....	iv
TEŞEKKÜR.....	vi
KISALTMALAR.....	x
TABLO LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
1 GİRİŞ.....	1
1.1 ProblemDurumu.....	2
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1.3 Problem Cümlesi.....	5
1.3.1 Alt Problemler:	5
1.4 Sayıtlılar:	5
1.5 Sınırlılıklar:	5
1.6 Tanımlar:	6
1.7 Araştırmanın Kuramsal Temeli.....	6
1.7.1 Aile Değişim Kuramı	8
1.7.2 Schwartz Değer Kuramı	12
1.7.3 Ekolojik Kuram.....	13
1.8 Anne- Baba ve Çocuk İlişkisi.....	17
1.9 Kuzey Kıbrıs'ta Aile Yapısı.....	18
1.10 İlgili Araştırmalar.....	21

2 YÖNTEM.....	24
2.1 Araştırmanın Yöntemi.....	24
2.1.1 Çalışma grubu.....	25
2.2 Veri Toplama Araçları.....	27
2.2.1 Çocuğun Değeri Ölçeği.....	27
2.2.2 Görüşme Formu.....	28
2.3 Veri Toplama Araçlarının Uygulanması.....	29
2.4 Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi.....	30
3 BULGULAR VE TARTIŞMA.....	33
3.1 Nitel Bulgular.....	33
3.1.2 Nicel Bulgular.....	34
3.2 Nicel Bulgular.....	44
3.2.1 Aile Yapısına Göre Çocuğun Değeri.....	44
3.2.2 Anne Ve Baba Olmaya Göre Çocuğun Değeri.....	45
3.2.3 Anne Doğum Yerine Göre Çocuğun Değeri.....	45
3.2.4 Anne Eğitim Durumuna Göre Çocuğun Değeri.....	46
3.2.5 Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta Yaşama Süreleri ve Çocuğa Verilen Değer..	
	49
3.2.6 Annenin Yaşına Göre Çocuğa Verilen Değer.....	52
3.2.7 Aylık Toplam Gelire Göre Çocuğa Verilen Değer.....	53
3.2.8 Baba Eğitim Düzeyine Göre Çocuğa Verilen Değer.....	55
3.2.9 Babaların Sahip Oldukları Meslekler Çocuğa Verilen Değer.....	57
3.2.10 Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Çocuğun Değeri.....	58
4 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
KAYNAKLAR.....	65

EKLER	72
EK 1: Çocuğun Değeri Ölçeği.....	73
EK 2: Anne Baba Bilgi Formu.....	74
EK 3: Görüşme Formu.....	75
EK 4: İzin Formu.....	77

KISALTMALAR

A	Anne
B	Baba
ÇDÖ	Çocuğun Değeri Ölçeği
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcı Anne Babalara İlişkin Demografik Veriler.....	25
Tablo 2: Nitel Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Kategori ve Temalar.....	33
Tablo 3: Aile Yapısına Göre Çocuğun Değeri.....	44
Tablo 4: Anne- Baba Olmaya Göre Çocuğun Değeri Farklılaşmakta Mıdır?.....	45
Tablo 5: Annenin Doğum Yerine Göre Betimsel İstatistikler.....	45
Tablo 6: Annelerin Doğum Yerine Göre Çocuğun Değeri.....	46
Tablo 7: Anne Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikler.....	47
Tablo 8: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	48
Tablo 9: Annelerin Eğitim Düzeyi ve Çocuğa Verilen Değer.....	48
Tablo 10: Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta Yaşama Sürelerine Göre Betimsel İstatistikler.....	49
Tablo 11: Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta Yaşama Süreleri ANOVA Sonuçları.....	50
Tablo 12: Annelerin Çocuğa Verilen Değer Puanlamasının Yaşam Süreleri ile İlişkisi.....	51
Tablo 13: Annenin Yaşına İlişkin İstatistikler.....	52
Tablo 14: Anne Yaş Seviyelerinin Çocuğa Verilen Değer ile İlişkisi.....	52
Tablo 15: Aylık Toplam Gelire Göre Betimsel İstatistikler.....	53
Tablo 16: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	54
Tablo 17: Çocuğa Verilen Değer ve Gelir Düzeyleri.....	54
Tablo 18: Baba Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikler.....	55

Tablo 19: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları.....	56
Tablo 20: Babaların Eğitim Düzeyi ve Çocuğa Verilen Değer.....	56
Tablo 21: Babaların Sahip Oldukları Mesleklere İlişkin Betimsel İstatistikler.....	57
Tablo 22: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Babaların Sahip Oldukları Mesleklere Göre ANOVA Sonuçları.....	57
Tablo 23: Babaların Eğitim Düzeyi ve Çocuğa Verilen Değer.....	58
Tablo 24: Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Betimsel İstatistikler.....	58
Tablo 25: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Anne- Babaların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre ANOVA Sonuçları.....	59

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistemler Kuramı.....	14

Bölüm 1

GİRİŞ

Aile toplumun en küçük sosyal birimidir. Bütün yapılarda aile, kişi için yaşamın odak noktası, bireyi de kapsayan toplumsal yapı, bireyler arası bağlardan doğan bir kurumdur. Aile sistemini, aile üyeleri arasındaki çeşitli rollerin organizasyonu oluşturur. Aile toplumun odağı, en temel birimidir, en eski ve aynı zamanda da evrensel bir kurumdur (Başak, 1997).

Örf, adet, gelenek, görenek ve hukuk kuralları temelinde kurulan aile; ana, baba ve çocuklardan oluşan toplumun en temel sosyal kurumudur. Aile, o toplumun gelenek, görenek, dil, din ve diğer özelliklerin de yaşandığı en küçük temel birimdir. Kuzey Kıbrıs'ta Türk toplumu açısından ailenin önemini vurgulamak için Kuzey Kıbrıs Anayasasınının 30. maddesi "Aile toplumun temelidir" ifadesini vurgulamaktadır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde aile "evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik" şeklinde tanımlanmaktadır. Aile çeşitli şekillerde tanımlansa da genel olarak; Aile; insanlığın devamlılığını sürdüren, toplumsallaşmayı sağlayan, oluşturulmuş maddi ve manevi değerlerin nesilden nesile aktarılması, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal, vb. yanları olan toplumsal kurumdur (Sayın, 1997). Toplumlarda oluşan tek bir aile türü yoktur. Ailenin bazı değişkenlere göre ortaya çıkmış birçok tipi bulunmaktadır (Çağan, 2011). Sosyal bilimciler aileyi "çekirdek aile" ve "geniş aile" olarak incelemektedir. Bekar çocuklar ve anne-babanın bir arada

yaşadığı aileyi çekirdek aile olarak tanımlanırken, geniş aileyi ise ana, baba, çocuklar, torunlar ve eşleri, nene ve dedeleri gibi akrabalarından oluşan ailedir. Kentleşme süreciyle birlikte geniş aile tipinden çekirdek aileye doğru geçiş olmuştur. Her toplumda gözlenen ve farklı düzeylerde olan değişimler toplumun gerçeğidir. Küreselleşme, sanayileşme, kentleşme ve teknolojideki gelişme ve ilerlemeler, aileyi etkilemektedir. Ailenin işlevi ile anne-babanın rollerinde değişimler olmuştur. Sanayileşme ile birlikte geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçilmiş, aileyi oluşturan bireyler arasında ki yapılarda değişiklikler meydana gelmiş, Yardımlaşmanın temel alındığı aile modelinden, bireysel aile modeline doğru bir geçiş olmuştur. Ailede bulunan kişiler arası bağlar daha kopuk bir hal almaya başlamıştır (Ünal, 2013). Ailede çocuklarla psikolojik bağ sürerken bireyselleşme ön plana çıkmıştır.

Aile, Kuzey Kıbrıs Anayasasında yer alan ifadelerle yasal olarak korumaya alınmıştır. Aile, Anayasada yer alan "Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilat kurar" ifadesi ile koruma altına alınmıştır.

1.1 Problem Durumu

İnsan çok yönlü olan bir varlıktır. Biyolojik, sosyal, kültürel, psikolojik, ekonomik, vb. yönleri vardır. Çok yönlü bir varlık olan insanın sahip olduğu özellikler doğuştan olmayabilir. İnsanın, var olan potansiyelinin pek çoğu zaman içinde, uygun ortam ve koşullar bulduğunda ortaya çıkmaktadır (Bıyıklı, 1995).

Anne- baba ve sahip oldukları çocuklarından meydana gelen aile, sosyal ve kültürel işlevlerini sağlayan ve yapan bir yapıdır. Başka bir ifadeyle aile, yapıları süreçle birlikte, popülasyonun devamını ve yenilenmesini sağlayan, toplumsallaşmayı

sağlayan, bireylerin sosyal ve psikolojik olarak tatmin oldukları, ortak değerlerin nesilden nesile aktarıldığı, sosyo- psikolojik, maddi fonksiyonları olan bir yapıdır (Sayın, 1990). Aile, popülasyonun devamlılığının sağlandığı, toplumsal değerlerin ve kültürün devamlılığının sağlandığı, çocukların, maddi ve manevi fonksiyonlarının sağlandığı sosyal bir yapıdır (Erkal, 2006).

Bilgiseven'e göre aile, kişinin sosyal ortama uyum göstermesinde önemli bir fonksiyonu sağlamaktadır. Toplumsal değer yargıları, gelenek - görenekler, aile vasıtası ile çocuklara geçmektedir. Toplumda hâkim olan "doğru" ve "yanlış", "iyi" ve "kötü" gibi değer yargıları aile süzgecinden geçerek bireyin bilincine yerleşmektedir. Aile, çocuğun toplumsallaşmasında işlevlerini sürdüren ve yerine getiren en önemli toplumsal kurumdur (Bilgiseven, 1982).

Kağıtçıbaşı, 1970' lerden bu yana sürdürdüğü çalışmaların sonucunda, aile ekonomisi ile çocuklarına yüklediği değer arasında bağlantı olduğunu ileri sürmektedir. Ailenin gelir seviyesi arttıkça anne- babanın çocuğa atfettiği ekonomik değer ve beklediği maddi katkı ölçüsü düşmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik seviyesi azaldıkça aileden çocuğa atfedilen değer de yükselmektedir (Kağıtçıbaşı, 1990).

Farklı toplumsal sınıf veya eğitim seviyesindeki ailelerde doğan çocukların bilişsel gelişme seviyeleri aynı değildir. Sosyal statüye bağlı olarak alt zümreye ait bir ailede yetişen çocuk, bir birey olarak soruları cevap bulamazken, değer görmekten yoksun yetişir. Merakı giderilmez ve arzuları önemsenmez. orta zümreye ait bir ailede ise çocuk sorduğu sorulara karşılık bulur ve istekleri önemsenir. Buna göre orta zümrede doğan ve yetişen çocuk daha avantajlı bir gelişime sahiptir. Aile, çocuğun toplumsallaşmasında, yaşama ve sosyal yapıya uyum göstermesinde önemli bir kurumdur (Bilgiseven, 1982).

Tüm bu toplumsal değişimlerle birlikte ailede çocuğa verilen değer, aile içi ilişkiler farklılaşmaya başlamıştır. Ailede çocukların değerinin araştırılması toplumsal değişimi ortaya çıkaracak bir unsur olarak görölmektedir. Bu nedenle bu araştırmada Kuzey Kıbrıs'ta çocuğa yüklenen değerin aile ilişkileri bağlamında incelenmesinin gerekli olduğu düşünölmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Anne babaların, çocuklarına yükledikleri değerler, aile ve toplum içinde çocuğun yeri ve rolüne bir anlayış sağlaması, ayrıca insan gelişimi ve aile sistemlerine ışık tutması bakımından önemlidir. Değerler, insanların önemsediklerini açıklayarak arzuları, seçimleri ve istenmeyen durumları tanımlar (Erdem, 2003). Değerler sürekli yenilenmeye müsait yapılardır. Özellikle de, zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir. Anne babalar için çocukların değeri, çocukları ile kuşaklar arası ilişkiler, kendilik gelişimi ve sosyo-kültürel ortamlarda oluşan bu değişiklikler, ana babalık hedefleri ve beklentileri üzerine yansır (Kağıtçıbaşı, Kuşdil, 2000). Yaşanılan çağa ve toplumlara göre çocuğa yüklenen anlam farklılık gösterebilmektedir. İçinde yaşanılan toplum ve özellikleri, meslek, yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi etkenler; anne babaların çocuklarına yükledikleri değerin farklılık göstermesinde ve bağlılıkların değişmesinde son derece etkili olmaktadır.

Çocuğun değerini belirleyen bir diğer önemli etken ise ekonomi olmaktadır. Dünyadaki ekonomik gelişmelere paralel olarak çocuğa yüklenen ekonomik değer azalmış buna karşın psikolojik değer yükselmiştir (Kağıtçıbaşı, 2010). Dünyadaki yaşanan kültürel, psikolojik, ekonomik değişimler anne baba ve çocuk ilişkisini ve çocuğa yüklenen değeri etkilemiştir. Çoğunlukla, geleneksel ailede görölen otoritenin yerini demokratik anlayışa bıraktığı belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Yaşanan bu hızlı değişimle ana- babalık olgusu da niteliksel anlamda değişime uğramaktadır. Aile değişim modelinin Kuzey Kıbrıs'ta seçilen örnekleme oluşturan aileler üzerindeki yansımalarının ne şekilde olduğu bu araştırmanın problemidir. Araştırmanın amacı, Kuzey Kıbrıs'ta değişen kültür ve aile yapılarına göre çocuğa yüklenen değerlerin incelenmesi, aile yapısındaki kültürel değişimlerle birlikte, çocuğun yetiştirilmesine doğrudan yansıyan etkenlerin ve çocuğa yüklenen değerlerin belirlenmesidir.

1.3 Problem Cümlesi

Aile değişim modelinin Kuzey Kıbrıs Gazimağusa ilçesinde, aileler üzerindeki yansımalarının nasıl olduğu bu araştırmanın problemidir.

1.3.1 Araştırmanın Alt Problemleri

Kuzey Kıbrıs'ta bulunan ailelerin sosyo- ekonomik düzeyleri, yaşları, sahip oldukları çocuk sayıları, eğitim seviyeleri, mesleği ve doğup büyüdüğü yer gibi değişkenlerin, anne babaların çocuğa yükledikleri değeri nasıl etkilediği incelenmiştir.

1.4 Sayıtlar

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ölçülmek istenen değişkenleri doğru ve tam ölçtüğü varsayılmaktadır. Araştırmaya katılan anne - babaların kendilerine yöneltilen soruları içten ve doğru bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlılıklar

Bu araştırma, Gazimağusa ilçesi merkez ve köylerinde anaokullarına devam etmekte olan 36-72 aylar arasındaki çocukların anneleri ve babaları ile sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Çocuk: Türkçe Sözlüğün "insan yavrusu" olarak tanımladığı görülmektedir.

Değer: Üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla meydana gelen, özel etkinlik ve amaçları değerlendirmede temel bir standarda erişmeyi sağlayan genelleştirilmiş davranışsal ilkelerdir (Theodorson ve Theodorson, 1969).

1.7 Araştırmanın Kuramsal Temeli

İnsanoğlu değerler bütünü içinde yaşayan bir varlıktır. Değer, bireyin çok yönlülüğüne koşut olarak farklı disiplinlerin ilgi alanına girmiş bir konudur. Yaşamın çeşitli alanlarında kullanılmasına rağmen değer kavramına ilişkin net bir tanımlama konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Değerler, insanın duygusal ve davranışsal alanlarıyla yakın ilişki içindedirler. Toplumbilim araştırmacılarının çoğuna göre değerler, insan davranışlarını açıklamada önemlidir (Kağıtçıbaşı, 2000).

Tepe (2008)'ye göre; bir şeyin değerini ona yüklenen anlam belirlemektedir. Diğer bir deyişle, değerler onlara anlam yüklendiği ve anlamlı görüldükleri için değerlidirler. Türk Dil Kurumu değeri, “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” olarak tanımlamaktadır (TDK Güncel Sözlük, 2007)

Çocuğun değeri söz konusu olduğunda, anne babaların çocuklarına yükledikleri, yararlı ve zararlı özellikler, değer kavramını oluşturmaktadır. Kağıtçıbaşı'na (2000), göre, çocuğun değeri, ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak üç temel alanda incelenmektedir. Çocuğun ekonomik değeri, çocukların ev işlerine ve ekonomisine katkıları, aile üyelerinin geleceklerinin teminatı olarak değerlendirmeleri ile ekonomik açıdan olumsuz değer yüklenirken, çocukların yetiştirilmesi sürecinde yapılan masraflar da ekonomik olarak olumlu değerler anlamına gelmektedir. Çocuğun aileye olan ekonomik katkısı, ev işlerine katkısı da dâhil olmak üzere, gelişmemiş ülkelerde, kırsal kesimlerde daha önemli görülürken, gelişmiş ülkelerde ve kentsel kesimlerde bu daha önemsiz bulunmuştur.

Çocuğun psikolojik değeri, bir başka deyişle, çocuğa yüklenen psikolojik değer kapsamında, çocuğun aileye kattığı neşe, çocuğun ailede eğlence kaynağı olması, çocukla iletişim ve yakınlık, aynı zamanda çocuğun ailenin varlık nedeni ve bu varlığı sürdürme nedeni olarak algılanması, psikolojik değerlerin olumlu bileşenleri olmaktadır. Çocuğun psikolojik değerinin olumsuz bileşenleri ise, aile içinde eşler arasında evlilik ilişkisine etkileri, anne babanın, zamanını ayıramaması ya da zaman bulamaması gibi bileşenler olmaktadır. Çocuğun sosyal değerini kapsayan olumlu bileşenler ise, çocuğun türün devamını ya da aile adının devamını sağladığı düşünceleri, toplumun kurallarına uyma, erkek çocuğun anne babaya sağlayacağı saygınlık şeklinde belirtilirken, çocuğun yetişkinler için gelecek güvencesi olarak görülmesi, çocuğun gelecek yaşamındaki toplumsal statüsü, çocuğun sosyal değerinin olumsuz yönlerini oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000). Ebeveynlerin sahip oldukları çocuklara attettikleri değerler çocuğun toplumsal yerini, psikolojisini ve gelişimini etkilemektedir. Anne ve babaların sosyal yapı içinde çocuğa farklı değerler atfetmeleri kadın ve erkek gereksinimlerinin aynı olmamasından kaynaklanmaktadır. Benzer olarak kız ve erkek çocuklara aynı değerlerin atfedilmemesi de çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir faktör oluşturmaktadır.

Batıda bulunan sosyal yapıların çoğunluğunda çocukların hayatları devlet güvencesi altındadır (Şenol, Yıldız, 2013). Çocuklara yönelik yasalar ve eğitim anlayışları, Batı'da, 20. yüzyılda şekillenmeye başlamıştır. Kökeni eskilere dayanıyor olmakla birlikte, çocuk hakları 20. Yüzyılda görülmeye başlanmıştır (Şenol, Yıldız,2013).

Sosyal kimliğin edinilmesinde yaşanan yer, inançlar ve kültürün rol oynadığı belirtilmektedir. Batı disiplindeki ben düşüncesi, çocuk büyütme prensiplerinde etkilidir. Toplumsallaşma sürecinde edinilen bu bilgiler çocuğa, kendi işini

kendisinin yapmasının ve kararlarını da kendi iradesiyle almasının işlevselliğini göstermektedir. Doğu ve batı toplumları arasındaki farklarda rol oynayan etmenlerde belirmiş olmaktadır.

Toplumsallaşmada çocuğa aktarılanlar, kuşakların tecrübeleri ve dogmatik kurallarıdır. Böylece insanlar toplum olmanın devamlılığını getirmek isterler. Bu bağlamda toplumlar arasında ki farklılığın kaynağı ortaya çıkar. Bütün toplumlarda sistem bu şekilde yürümektedir.

Doğuda bulunan sosyal yapılarda ailele çocukları üzerinde söz sahibidir. Bu nedenle Doğu toplumunda yetişen çocuklar ailelerine daha bağımlı ve kendi kararlarını alamayan bireyler olarak yetişirler (Şenol Yıldız, 2013).

Kentselleşme ve sanayileşme ile birlikte insanoğlu devamlı olarak bir yenilenme geçirmektedir. Bu yenilenmeler çocuğun yetiştirilmesinde eğitimin odak noktası olması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Şenol Yıldız, 2013).

1.7.1 Aile Değişimi Kuramı

Sanayileşme ve kentselleşmenin meydana getirdiği yenilikler ile birlikte toplumun değerlerinde değişen yapılar, insanları daha biliçli seviyeye taşımıştır. İnsanlar çocuk sahibi olmak istediklerinde onların gelecekteki yaşamlarını tasarlayarak ve sorumluluklarını düşünerek çocuk sayısını belirlemektedirler. Sanayileşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte insan gücüne ihtiyacın azalması ile insanlar daha az çocuk sahibi olmayı istemekle birlikte daha donanımlı çocuk yetiştirmek istemektedirler. Sanayileşme ile birlikte kurumsallaşma ve kurumlar arası etkileşim artmıştır. Modernleşme ile birlikte aileler diğer sosyal kurumlarla karşılıklı etkileşime daha açık olmaya başlamıştır. Birincil ilişkilerden ziyade ikincil ilişkilerin önemi artarken çocuklar daha çok eğitim vb kurumlarda zaman geçirmeye başlamıştır (Tezcan, 2010).

Toplumun sürekliliğinin sağlanması ve temel yapıları taşıyabilmesi için yetiyecek olan nesillerin eğitimleri önemlidir. Bunun fark edilmesiyle birlikte çocuğa yüklenen değerde ve eğitiminde farklılıklar ortaya çıkarak önem derecesini artırmıştır.

Sosyal yapılara göre çocuklara atfedilen değerler ve fonksiyonlar değişmektedir. Örnek verilirse; sosyo- ekonomik yönden düşük düzeyde olan toplumlarda çocuğun faydacı/ekonomik değerinin artış gösterdiği görülmektedir.

İçinde yaşanan toplumun özellikleri, meslek, yaş, cinsiyet gibi çeşitli faktörler, anne babaların çocuklarına verdikleri değer, farklılık göstermesinde son derece etkilidir. Nitekim Türkiye’de olduğu gibi en önemli faktör ekonomidir. Bu nedenle çocuklar küçük yaşta çalıştırılarak aileye maddi destek sağlamaları yönünde ve yaşlılık garantisi olarak görülerek beklentileri ekonomik olarak şekillenmiştir. (Arslanoğlu, 2011).

Türk toplumunda çocuklar cinsiyet rollerini farklı olarak öğrenir. Çünkü ailelerin beklentileri cinsiyete göre değişmektedir. Aile yapısı genel olarak karşılıklı bağımlılığa dayanmaktadır. Buna örnek olarak çocukların evlenip bir yuva kurduklarında bile aileleri yada ailelerine yakın yerlerde yaşamaları gösterilebilir. (Kağıtçıbaşı, 2000).

Sanayileşme ve kentselleşmeyle birlikte Türk toplumunda da değişimler meydana gelmiştir. Modernleşme ile birlikte kırsal yerlerden daha büyük kenstel yerlere göç, karşılıklı bağımlılık ilişkisinde zayıflama oluşturmuştur. Geleneksel özellikler taşıyan ailelerde otorite yerine demokratik anlayış hakim olmaya başlamıştır.

Türkiye’nin de bulunduğu dokuz ülkede “Çocuğun Değeri” konulu bir araştırma projesi geliştirilerek 1980 yılında uygulanmıştır. (Kağıtçıbaşı,1994).

Hoffman ve Hoffman'ın (1973) kavramsal şemasına dayanan üç ana değer tipi tanımlanmıştır. Bu değer tipleri;

- 1- Çocuğun ekonomik değeri
- 2- Çocuğun psikolojik değeri
- 3- Çocuğun sosyal değeridir.

Ekonomik değer temelde çocukların, sağladığı maddi ve ekonomik katkılara dayanmaktadır. Yetişkin çocuğun anne babası tarafından yaşlılık garantisi olarak görülmesidir. Psikolojik değerler, çocuğun anne babaya sağladığı mutluluk, gurur, sevinç, sevgi gibi tatmin edici duygusal doyumlarla ilişkilidir. Çocukların sosyal değeri ise, evli olan yetişkinlerin çocuk sahibi olduklarında kazandıkları genel sosyal kabul ile ilişkili olmaktadır. Aile adının ya da sülalenin devamı özellikle de erkek çocuk sahibi olmanın getirdiği sosyal bir değerdir.

Çocuğun değeri araştırmasında farklı uluslarda ve Türkiye'de değişik sosyal katmanlarda çocuklarla ilgili değerler ve beklentilerde değişiklikler, aile ve aile değişimine dair bir anlayış sağlamıştır. Değişkenliğin ana boyutu ise sosyo ekonomik gelişme olarak ortaya çıkmıştır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Bu araştırma Aile Değişim Kuramının temellerini oluşturmuştur. Bu kuram, benliği ailenin içine, aileyi de kültürel ve sosyo ekonomik çevrenin içine oturtan bağlamsal bir kuramdır. Aile değişiminin üç farklı aile ilişki kalıbını içeren genel bir modeli vardır ve bu modellerden birine doğru olan sistematik değişimler bulunmaktadır. Bağımlılık modeli, bağımsızlık modeli ve psikolojik/duygusal bağlı aile modeli sistemleri şeklinde değerlendirilmiştir. Bağımlılık modelinde aile ve kişilerarası ilişkilerde hem duygusal hem de maddi boyutta bağımlılık görülmektedir. Bu model kırsal, tarımla uğraşan sanayi öncesi ve düşük refah düzeyli toplumlarda görülür. Çocuğun yararlılık ve ekonomik değeri odak noktasını oluştururken,

yaşlılık döneminin güvencesi değeri ön plana çıkmaktadır. Bu gibi toplumlarda, toplulukçu bir kültür yapısı vardır. Bağımsızlık modeli, yüksek refah düzeyli, kentleşmiş, sanayileşmiş toplumlarda görülür. Çocuğun ekonomik değerinin azaldığı ve psikolojik değerinin arttığı görülmektedir. Bu gibi toplumlarda ise bireyci bir kültür yapısı vardır.

Sosyo ekonomik gelişmelerle birlikte, bağımlı modelden bağımsız modele doğru bir geçiş olacağı varsayılmaktadır. Ancak kültürün belli oranda devamlılığı göz önünde bulundurulduğunda üçüncü bir model daha ortaya çıkmaktadır. Bu üçüncü model, duygusal ya da psikolojik bağımlılık modelidir. Bu yeni model diğer iki modelden farklı olmakla birlikte bazı noktalarda diğerleriyle örtüşmektedir. Bağımlılık modelinin belirleyici özelliği, hem maddi hem de duygusal alanda ailesel ve bireysel bağımlılıktır. Bağımsızlık modelinin temel özelliği ise hem maddi hem duygusal alanda ailesel ve bireysel bağımsızlığın hakim olmasıdır. Üçüncü modelde ise duygusal alanda karşılıklı bağımlılık görülürken, maddi alanda hem birey, hem aile düzeyinde bağımsızlık söz konusu olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Kağıtçıbaşı ve Ataca'nın 2003 yılında Türkiye'de gerçekleştirdiği ikinci Çocuğun Değeri araştırması, aile değişim kuramını destekler niteliktedir. Bu araştırmada, çocukların ekonomik değerinin farklı tabakalar arasında değişiklikler gösterdiği bulgulanmıştır. Kırsal kesim ve kırsal kesimden gelen kentli, düşük gelir grubu, çocuğun ekonomik değerini vurgularken, kentli- orta- yüksek sosyoekonomik düzey grubu ekonomik değeri en az önemseyen gruptur. Çocuğun psikolojik değerinin az farklılıklarla herkes için önemli olması ailede duygusal bağların çok önemli olduğunu göstermesi bakımından önemli bir noktadır. Çocuklardan beklenen özellikler arasında, anne babayı dinlemek (itaat) Kağıtçıbaşı tarafından 1975'te yapılan çocuğun değeri araştırmasında vurgulanırken, ikinci çocuğun değeri

araştırmasında en az önem verilen özelliklerden biri olduğu belirlenmiştir. Bağımsızlık, kendine güven yine 2003 yılında yapılan araştırmada kentli- orta-yüksek sosyoekonomik düzeyde arzu edilen bir özellik olarak ortaya çıkmıştır. Bu değişim, psikolojik-duygusal bağlı aile modelinde çocuk yetiştirmede özerkliğin ortaya çıkışını yansıtmakta ve aile değişim kuramını desteklemektedir.

1.7.2 Schwartz Değer Kuramı

Schwartz (2012) değeri, “tercih edilen davranışlar, bireylerin muhakeme yapması, olay ve durumları tanımlayan ve “bireylere hayatlarında yardımcı olan istenen hedefler” olarak tanımlamaktadır. Schwartz, değerlerin yaşamda bireyler için neyin önemli olduğunu bildirdiğini ifade etmektedir. Bireylerin farklı değerlere ve farklı derecede önem verdikleri değerlere sahip olabileceğini belirten Schwartz’a göre değerler, bireyleri motive eden bir işlev görmektedir. Örneğin, güç değerini benimsemek, her ortamda güçlü olmak için çabalamaktır. Aşağıdaki maddelerin tüm değerler için ortak unsur taşıdığını belirten Schwartz’a göre:

- 1) İnançlar değerleri oluşturur.
- 2) Motive edici işlevleri vardır. Bireylerin sahip olmak ve varmayı arzu ettikleri hedefleri kapsar.
- 3) Değerler, somut olmayan amaçlardır.
- 4) Olayların ve durumların muhakeme edilmesinde rol oynarlar. Bu nedenle değerler rehber görevi görürler.
- 5) Sistem içerisinde bir kriterin diğer kriterlere göre önemliliği, değer önceliklerinin oluşmasını sağlar (Schwartz, 2007).

Değerler toplumlara göre değişiklik gösterebilmekte, bazı toplumlar için benzerlik de gösterebilmektedirler. Değer kavramının toplumları ve üyelerinin

davranışlarını etkilediği bilinmektedir. İnsan davranışları, bireylerce atfedilen değerlere bağımlılık gösterir.

1.7.3 Ekolojik Kuram

Doğada varlıklar yalnız değildir. Canlı türlerinin etkilediği ve de etkilendiği bir çevresi vardır. Ekoloji, yaşayan varlıklar ve etkileşime girdikleri çevre ile karşılıklı olarak etkenlerin meydana getirdiği devamlılık belirten bütünü "ekosistem" olarak tanımlar. Yaşayan varlıkların kendi içlerinde ve etrafındakilerle bağlarını açıklamaya çalışan bilim dalı ise "ekoloji"dir. Ekolojik yaklaşım, bu çerçevelerden yola çıkarak insan tutumlarını açıklamaya çalışır. (Acar ve Acar, 2002).

1970 yıllarına dayanan kuram Bronfenbrenner tarafından geliştirilmiştir., bir bireyin toplumsallaşma sürecini ve o toplumun nasıl olarak bir parçası haline geldiğini anlamaya çalışır. Mikrosistem, mezosistem, ekzosistem ve makrosistem olmak üzere dört alt sistemden oluşmaktadır. Çocuk ve yakın çevresindeki karşılıklı etkileşimi açıklamaya dayanan bir kuramdır.

Ekolojik kuram 7 maddede sıralanabilir:

- 1- Kuramda çocuk merkezdedir.
- 2- Çocuğun hayatında hem çocuğu hemde karşılıklı etkilendiği disiplinler vardır.
- 3- Çocuk etkileşime girdiği çevre ile karşılıklı bir etkileşim içindedir. Çocuk çevresinden etkilenirken kendisinde çevreyi etkilemektedir.
- 4- Çocuğun gelişim düzeyi sistemlerle ilgili deneyimlerinin kalitesine bağlıdır.
- 5- İlişkilerin nitelikleri ve yoğunluğu da çocuk üzerinde etkilidir.
- 6- Çocuk sistemde doğrudan bulunmasa da gelişimi etkilenir.
- 7- Sistemler arasındaki etkileşimin niteliği ve tutarlılığı, çocuğun sağlıklı gelişimi için önemlidir.

Mikrosistem: Mikrosistem, çocuğun günlük yaşamında karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu kişileri ve ilişkilerini kapsamaktadır. Bireyin gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahip olan mikro sistem temelde aileyi, okulu ve arkadaş gruplarını kapsamaktadır (Doğan, 2010). Çocuğun içinde bulunduğu yakın çevresi ile olan etkileşimleri olumlu ise çocuğun gelişimini sağlar. Bu çekirdek yapı çocuğa, yaşama dair büyük önem taşıyan deneyimler kazanmasını sağlayabilir ya da hiçbir zaman unutamayacağı ilk olumsuz anılarını da yaşatabilir (Swick&Williams, 2006).

Çocuğun davranışları üzerinde önemli rol oynayan çocuk ve ebeveyn ilişkisi ve hatta daha geniş bir bakış açısıyla ailenin yapısı, ailenin çevre ilişkisi, anne babanın iş ortamı, çocuğun akranlarıyla olan ilişkileri, okul ve okul ile ilgili etkenler ve aileyi de doğrudan etkileyen yaşamsal stresi, iletişim kaynakları, sağlık durumları, güvenli veya güvensiz bir çevrede yaşıyor olmaları, komşulukları gibi etmenler de bu sistemin öğelerindedir (Heffer, Barry, Garland,2009). Temelde iki mikro sistem vardır, bunlar aile ve okul sistemleridir (Bronfenbrenner,1986).

Aile mikro sistemi içinde yer alan anne baba, kardeşler ve geniş aile üyeleri gibi yakın akrabalar ve okul mikro sistemi içinde yer alan öğretmen, akranlar çocuğun doğrudan toplumsal etkileşimde bulunduğu mikro sistem öğeleri olmaktadır (Doğan, 2010). Çocuğun gelişimi üzerinde etkili ve önemli mikro sistem öğeleri, davranışları anlamada göz ardı edilmemelidir. Örneğin dışa yönelim bağlamında yıkıcı davranışlar gösteren bir çocuğun çevresi göz ardı edilerek incelendiğinde, bu yıkıcı davranışların bulunduğu ortama uyum sağlayamadığı için veya biyolojik bir takım değişkenlerin etkisinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Eğer çocuğun içinde bulunduğu aile ve çevresinde yıkıcı davranışlar sergileniyor ve bu davranışlar pekiştiriliyorsa bu durumda aslında çocuğun sorunlu olmadığını, tam tersine, bulunduğu çevreye uyum sağladığı söylenebilir (Jewell, Hupp, Pomerantz,2009).

Mezosistem: Mezosistem çocuğun ilişki ağı içinde bulunduğu iki ya da daha fazla mikrosistemin etkileşimini içermektedir. Örneğin aile ve okul ilişkisi gibi, çocuğun gelişimine doğrudan etki eden yapıların birbirleriyle ilişkilerini içeren sistemdir (Bronfenbrenner, 1994).

Bir mikro sistemdeki yaşantılar diğer sistemdeki etkileşimleri ya da eylemleri etkilemektedir. Örneğin ebeveyn-çocuk etkileşimindeki bir sorun, öğretmen çocuk ya da çocukla akranları arasındaki ilişkiyi de etkileyebilir ya da tam tersi bir etkide bulunabilir (Eamon, 2001).

Ekzosistem: Ekzosistem, çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı fakat onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünüdür. Ulusal eğitim politikaları, okulun yönetsel kararları, anne babanın iş yaşantısı bu sistem içinde yer almaktadır (Doğan, 2016). Çocuk için, aile ile ailenin iş ortamı arasındaki ilişki örnek olarak verilebilir. Çocuk fiziksel olarak anne babanın iş ortamında olmasa da ailesi aracılığıyla oradaki stresli durum ve yaşantılardan etkilenmiş olur (Swick & Williams, 2006).

Makrosistem: Makrosistem, toplumdaki kültürel değerleri, inanç ve yasa gibi sistemleri, bireylerin tutumlarını, yaşam stillerini, toplumsal ve ekonomik durumlarını kapsamaktadır. Makrosistemin öğeleri çocuğun gelişiminde doğrudan bir etkide bulunmamakla birlikte, çocuğun içinde yaşadığı toplumsal ve ekonomik çevreyi belirlemekte ve çocuğu da dolaylı olarak etkilemektedir.

Mikrosistem, mezosistem ve ekzosistem özelliklerinin her biri ve belirli bir kültür ya da alt kültür, inanç sistemleri, bilgi kaynakları, ekonomik kaynaklar, gelenek ve görenekler, yaşam stilleri, risk etkenleri ve yaşam akışı seçeneklerinin tümünü geniş bir biçimde kapsamaktadır. Bu sıralama, mikro sistemdeki koşulları ve süreçleri etkileyen makro sistemdeki daha spesifik sosyal ve psikolojik karakterleri

tanımlamak için sınıf ve kültür gibi basit etiketlerin daha da ötesine bakmak gerektiğini gösterir (Bronfenbrenner, 1994).

Krono Sistem: Kronosistem, bireyin çevresi ile ilgili “zaman” boyutunu kapsar. Zamanla çocuğun yaşının ilerlemesi, anne babanın yaşlanması ile birlikte bireylerde algılama biçimlerinin ve psikolojik durumlarının, karakterlerinin değişkenlik göstermesi ve içinde yaşadığı aile yapısındaki, sosyoekonomik statüdeki, günlük yaşamdaki beceri ve stres düzeylerinin değişimlerini de kapsar. Anne babanın ölüm zamanı gibi etkenler bu sistemin bileşenlerini oluşturmaktadır (Paquette&Ryan’dan aktaran Bronfenbrenner, 1994).

1.8 Anne Baba ve Çocuk İlişkileri

Çocuk, yaşamsal bilgi ve becerileri anne babasından öğrenir. Anne babanın çocuğa yönelik tutumları, bebeklik döneminden itibaren derin ve kalıcı izler bırakır. Çocuğa anne babasının gösterdiği dengeli sevgi ve koruma duygusu, çocukta güven duygusunun gelişimine yardımcı olur. Çocuk böylece insanları sevmeyi, onlarla ilişki kurmayı öğrenir (Ersoy, 1989).

Çocuk anne ve babasını taklit ederek toplumsal yaşama uyum sağlar ve katılır. Aile içinden seçtiği model kişi, eğer sorunlu, ya da patolojik bir kişilik yapısına sahipse olumsuz davranış şeklinin çocukta da görülme olasılığı artar. Bu nedenle anne babanın çocuğa olumlu model olması gereklidir. Anne babaların, sözlerden çok davranışlarıyla model olmaları gerekir.

Aile, çocuk üzerinde, doğumundan ölümüne kadar yaşam boyu gelişimsel etkisini sürdüren bir kurumdur. Çocuğun ilk karşılaştığı insanlar olan aile bireyleri çocuğu, psikolojik, fizyolojik, toplumsal alanlar başta olmak üzere bütünsel olarak şekillendirir (Bartan, 2010). Çocuk ilk toplumsal ilişki deneyimlerini yaşadığı ailede toplumsal örüntülerin de bir üyesi olmayı öğrenmektedir.

Anne ya da babanın bilinç dışı olsa da çocuğa aşırı düşkünlük göstermesi aile yaşamının mutluluğunu bozabilir hem de çocuğu olumsuz etkileyebilir. Anne babanın gerçekleştiremedikleri bilinç dışı istek ve davranışlarını çocuklarına yansıtması sonucu çocuğun kişilik özellikleri; ilgi, istek ve yetenekleri göz ardı edilerek yönlendirilmesi çocukta olumsuz duygu ve davranışlara yol açabilir. Çocuğun benlik saygısı, düşüncelerinin önemsendiği, sözlerinin dinlendiği, destek ve değer gördüğü bir aile ortamında gelişebilir (Çakıcı, 2006).

Alan yazında yapılan araştırmaların sonuçları, çocukluk, gençlik ve erişkinlik dönemlerinde insan ilişkilerinde başarısız, çevreye uyumda zorluk yaşan bireylerin ilk yaşam deneyimlerinde olumsuz anne çocuk ilişkisinin yatmakta olduğunu göstermektedir (Oktay,2007).

Anne-babaların çocuğu korkutmadan işbirliğine dayalı, sağlıklı bir iletişim ortamı hazırlamaları; çocukların olumlu düşünen, uyumlu, yaratıcı kendi kendini kontrol edebilen bireyler olmalarını sağlar.

1.9 Kuzey Kıbrıs'ta Aile Yapısı

İlgili alanyazın incelendiğinde, Türkiye ve batıda aile ile ilgili yapılmış oldukça çok araştırmaya rastlanmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Kütüphanesinde yapılan kaynak taramasına göre aileyle ilgili yapılan araştırmaların TC'den gönderilen kitaplar olduğu görülmektedir. KKTC'de aileyle ilgili yapılan araştırmalar büyük ölçüde gelenek, görenek, adet, inanış konularında olup özellikle folklorik içeriklidir. Söz konusu araştırmaların çoğunun aile araştırmaları yöntem bilgisinden ve kavramsal çerçeveden yoksun olduğu görülmektedir.

Aile ile ilgili araştırmalarda aile yapısının belirlenmesi amacıyla hane halkı incelenmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk aile yapısında çocuk olgusu her zaman önem taşımıştır. 1900-1920 döneminde çocuğun aile için oldukça önemli olduğu görülmektedir (Alicik, 2009). Bu dönemde, çocuksuz aileler genelde benimsenmemekte ve eleştirilmektedir. Çocuğun aynı zamanda ailenin statüsünü artırdığı ve aile bütünlüğünü koruduğuna inanılırdı. Ailelerin çoğu köylerde yaşadığından erkek çocuk ve kız çocuklardan beklentiler çocukların ev geçimine ya da ev işlerine yardım etmesi beklenirdi. Kız çocuklar ev işlerine, erkek çocuklar ise iş gücüne katılırdı. Bahsedilen dönemde ‘‘Çocukluk’’ kavramının, kısa süren ve hemen geçilmesi gereken bir dönem olduğunu görüyoruz.

Ailede çocuğa verilen eğitim ise cinsiyete ilişkin toplumsal kalıp yargılara uygun rol ve davranışların kazandırılması şeklindedir. Bu dönemde okullarda da dine dayalı bir eğitim verilmekteydi. Ailede başlayan geleneksel toplumun özellikleri okulda da kendini göstermektedir. Aileye karşı itaat ve saygının daha ön planda olduğu görülmektedir. Toplulukçu kültürün daha hakim olduğu, ‘‘faydacı’’ bir yaklaşımın sergilendiği görülmektedir.

Kuzey Kıbrıs’ta 1950 li yıllarda ‘‘çocukluk’’ ve ‘‘çocuk eğitimi’’ ailede değer olarak yer almaya başladı. Bu yıllarda ‘‘ Çocuk okul çağına değin sürü beklemeyi, hayvan suvarmayı, bahçe sulamayı, ağaç köklerini kazmayı, çift sürmeyi, orak biçmeyi, harman yapmayı, hafif olduğu için keçiboynuzları ile zeytinleri çirpmeyi alışır. Adalı (1997). Çocuk artık evin en büyük yardımcısı olmuştur ki, okula başlama çağı gelir. Çocuk okula gidecek diye sevincinden uçar. Annesi babası da bundan sevinç duyar. ‘‘Çocuğumuz okusun, bizim gibi cahil kalmasın’’ der. Çocuğunu okutmaktan yoksun bırakmak isteyen köylü kalmamıştır. Ama ne de olsa çocukların okula başlaması, işlerin artması demek olacağından, epeyce düşünürler.

Hatta istemeyerek buna üzülürler. Çocuk okuldan çıkınca her gün oyuna koşmaz, yine iş yapmak için eve, ya da tarlaya, ovaya doğrulur.”

Bu durum daha çok ekonomik ve sosyal statü olarak toplumda yer edinme isteğinden kaynaklanmaktadır.

1980 ve 2000 yıllarına gelindiğinde Alicik’in (1997) yaptığı araştırmaya göre Kuzey Kıbrıs’ta ailenin yapısal anlamdaki değişimi dikkat çekicidir. Sahip olunan kardeş sayısı ve sahip olunan çocuk arasındaki fark dikkate değerdir. Genelde iki çocuklu ailelere doğru bir değişme eğilimi olduğu görülmektedir.

Cinsiyete göre eğitim alma ve hatta yüksek öğretim seviyesine kadar devam etmelerini önemli bulma konusunda, Kuzey Kıbrıs Türk ailesinin yine bir değişim göstererek cinsiyet farkı gözetmediği görülmüştür. Eğitim almalarına verilen önemde ise ailede ‘bilgi’nin değer olarak yer almaya başlaması, mesleki bir beklentiden veya değersiz görülmesinden olumluya doğru yön değiştirdiği gözlemlenmiştir.

Ailelerin, çocuklarına kazandırmak istedikleri değerler ise ‘dürüstlük’ ve ‘sorumluluk’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklarla geçirilen zamanları değerlendirme açısından büyük bir çoğunluğunun ‘televizyon izleyerek’ değerlendirdiği görülmektedir.

Kuzey Kıbrıs’ta evlilik çeşitlerinden yaygın olanı ise tek eşle evlenmedir. Çok eşle evlilik biçimine çok rastlanmaz. 1951’de aile yasasının yürürlüğe girmesiyle birlikte çok eşle evlenme yasayla da engellenmiştir.

Kuzey Kıbrıs Türk ailesinde çekirdek aile yaygın aile tipidir. 20. Yüzyıl boyunca baba egemenliğine dayalı patriarkal yani baba erkil aile tipinden, ana babanın eşit egemenliğine dayalı eşitlikçi aile tipine doğru değişme olduğu söylenebilir. Aile içi rol konumuna göre kadının, geleneksel değerler ve kültürden

kaynaklanan ev içi işleri düzenleme rolünü 20. Yüzyıl boyunca da sürdürdüğü görülmektedir. Öte yandan eğitim aracılığı ile ev dışı ekonomi, kültür, sanat, eğitim alanlarında kadınların nicelik ve nitelik artışı olmaktadır. Böylelikle kadın ev içi ve ev dışı olmak üzere çift rol üstlenmektedir. Modern eğitim ve kültürün etkisiyle Kuzey Kıbrıs Türk ailesi eşit egemenliğe dayalı ‘‘eşitlikçi aile tipi’’ yönünde değişme eğilimi gösterdiğinden aile içinde kadının konumu da erkekle eşit düzeye gelme eğilimindedir (Alicik, 1997).

1.10 İlgili Araştırmalar

Çocuğun değeri araştırması Kore, Filipinler, Singapur, Tayvan, Tayland, Türkiye, Endonezya, ABD ve Almanya’da gerçekleştirilmiştir. 20000’den fazla evli kişiyle gerçekleştirilen araştırmada; anne babaların çocuk sahibi olma konusundaki istekleri, çocuklarına yükledikleri değerler ve doğurganlık tercihleri gibi konular incelenmiştir. Trommsdorff ve Nuck tarafından başlatılan yeni bir çocuğun değeri araştırması ile kısmi bir tekrar yapılmıştır (Trommsdorff, Nauck, 2005). Aynı çalışma Kağıtçıbaşı ve Ataca tarafından da kısmi olarak tekrarlanmıştır (Kağıtçıbaşı, Ataca, 2005).

Kağıtçıbaşı’nın 1982 yılında başladığı ve kendisinin orijinal olarak adlandırdığı çocuğun değeri araştırması psikolog, nüfus bilimci, ekonomist ve araştırmacılardan oluşan bir araştırma ekibi tarafından yürütülmüştür. Türkiye’deki toplam örneklem sayısı 2300 kişidir.

Çocuğa yüklenen değerlerde üç ana değer tipi bulunmuştur (Hoffman ve Hoffman, 1973). Hoffman ve Hoffman’ın (1973) kavramsal şemasına dayanarak çocuğa yüklenen ‘ekonomik, psikolojik ve sosyal’ değer türleri ortaya çıkmıştır. Ekonomik değer temelde çocukların, hem küçükken hem de yetişkin olduklarında sağladığı maddi ve ekonomik yararları dayanmaktadır. En önemli faktör ise yetişkin

çocuğun yaşlı anne babası tarafından yaşlılık garantisi olarak görülmesidir. Psikolojik değerler, çocuğun anne babaya sağladığı mutluluk, gurur, neşe, sevgi gibi tatmin edici doyumlarla ilişkilidir. Çocukların sosyal değeri ise, evli olan yetişkinlerin çocuk sahibi olduklarında kazandıkları genel sosyal kabul ile ilişkilidir. Aile adının ya da sülalenin devamı özellikle erkek çocuk sahibi olmanın getirdiği sosyal bir değerdir.

Kore’de yapılan çocuk değeri araştırması, çocuğun sosyal ve ekonomik yararından psikolojik yararına doğru olan değişime işaret etmektedir (Kim ve ark., 2005). Güney Afrika’da gerçekleştirilen çocuk değeri araştırmasında da Aile Değişim Kuramıyla uyumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Çocuğun geleneksel ve faydacı değeri ile doğurganlık arasında olumlu ilişkiye, çocuğun psikolojik değeri ve doğurganlıkla ilgili olumsuz ilişki belirlenmiştir (Sam, Peltzer, Mayer, 2005). Endonezya’da 2005 yılında ikinci kez gerçekleştirilen çocuk değeri araştırmasında çocuk sahibi olma nedenlerinin gelenekselden daha duygusal sebeplere doğru kaydığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen çocukların yaşlılık güvencesi olarak değerinin önemini koruduğu görülmüştür (Mayer ve ark., 2005). Türkiye’de giderek artan ekonomik gelişme ve kentleşme ile birlikte 2003 yılında gerçekleştirilen Çocuk değeri araştırması ve orijinal çocuk değeri araştırması arasında önemli farklılar göstermiş ve aile değişim kuramını desteklemiştir. Sosyoekonomik gelişmeyle birlikte çocuğun ekonomik değerinin azaldığı görülmüştür. Çocuğun psikolojik değerinin sosyo ekonomik gelişmeyle değişmediğini hatta arttığını göstermiştir (Kağıtçıbaşı, 1982).

Bunun dışında Türkiye’de 1980’li yıllarda aile araştırmaları konusunda daha ciddi ve geniş ölçekli çabaların olduğu görülmektedir. 1987 yılında yapılan ‘‘Türk Aile Yapısı’’ araştırması dikkat çeken bir araştırma olmuştur. Daha sonra Aile

Araştırma Kurumunun kurulması ile aile konusunda farklı açılardan araştırmaların yapıldığı bilinmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yürütölen Türk Aile Yapısı araştırması (1992) ve Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yürütölen Aile Yapısı Araştırması (2006) kapsamı ve sonuçları ile dikkat çekicidir.

Inglehart'ın çalışmaları (1995-1997) 43 ölkede sürdürölen ve dünya nüfusunun %70'ini temsil eden bir örneklemin değerleri hakkında büyük ölçüde analiz etme fırsatı vermektedir. Inglehart'ın dünya değerleri araştırmasının Türkiye basamağını teşkil eden araştırma, Esmer (1991) yönetiminde gerçekleştirilmiş ve TÜSİAD raporu olarak yayımlanmıştır. Türkiye değerler araştırması Türk insanının ne geleneksel ne sanayi ne de sanayi ötesi kalıplarına tam olarak oturmadığını göstermektedir. Türkiye'de, geleneksel toplumun temel unsurlarını oluşturan aile ve din gibi olguların toplumun değerler sisteminin odağını oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu olgularla ilgili bir dejenerasyonun yaşandığı, sosyo ekonomik değerlerle geleneksel ve modern değerlerin çatışmasının yaşandığı görölmüştür.

Bölüm 2

YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Tarama türü araştırma modeli kullanılan bu çalışmada hem betimsel hem de yorumlayıcı yöntemler kullanılmıştır. Çalışma, nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma desende bir çalışmadır. Karasar'a (2005) göre, betimleyici tarama modelleri geçmişte, bugün ya da belli bir süreçte var olan olayları, durumları ve olguları ortaya koymaya yönelik yaklaşımlardır. Çocuğa yüklenen değerleri konu alan çalışma, kuramsal ve alan araştırması olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Teorik kısımda öncelikli olarak literatür taraması yapılmıştır. Bu amaçla; çocuk ve çocuğa atfedilen değerlerle ilgili daha önceden yapılmış çalışmalar irdelenmiştir. Daha sonra sahadan elde edilen nicel veriler aile yapısı, eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş, medeni durum, meslek ve ekonomik durum gibi değişkenler açısından analizlere tabi tutulmuştur. Tarama modelinde öngörülen bu çalışmada kullanılmak üzere tamamen yapılandırılmış ve uzman görüşü aracılığıyla geçerliliği arttırılmış anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Anne-babalara uygulanan anketler sayesinde nicel veriler elde edilmiştir. Araştırmanın bir kısmının tarama modelinde bir çalışma olarak planlanmasının nedeni, var olan durumun olduğu gibi betimlenmeye çalışılması, incelenen durum üzerinde araştırmacının herhangi bir etkisinin bulunmamasıdır. Aynı zamanda nitel yöntem kullanılarak ailelerle görüşmeler gerçekleştirilerek

çalışma güçlendirilmiştir. Araştırmada niteliksel ve niceliksel yöntemler birarada kullanılmıştır.

2.1.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan 36-72 ay arası çocuğa sahip olan aileler oluşturmaktadır. Örnekleme ise Kuzey Kıbrıs'ın Gazimağusa ilçesi merkezinde ve köylerinde bulunan 3 resmi okul ve bir özel okul olmak üzere 4 anaokulunun velileri oluşturmaktadır. Araştırma, 3- 6 yaş grubu çocuğa sahip olan anne babalar ile yürütülmüştür.

Tablo 1: Katılımcı Anne Babalara İlişkin Demografik Veriler

Değişkenler	Gruplar	N= 412	Yüzde (%)
Katılımcı	Anne	248	60,2
	Baba	164	39,8
Yaş	20- 25	2	,5
	26- 30	80	19,4
	31- 35	257	62,1
	36- 40	51	12,4
	40 ve üzeri	22	5,3
Doğum yeri	KKTC	317	76,9
	TC	88	21,4
	Diğer	7	1,7

KKTC Yaşama Yılı	0-5 yıl	9	2,2
	6 - 10 yıl	20	4,9
	11-15 yıl	12	2,9
	16-20 yıl	12	2,9
	21-25 yıl	13	3,2
	26-30 yıl	18	4,4
	30 ve üzeri yıl	328	79,6

Eğitim düzeyi	İlköğretim Mezunu	20	4,9
	Lise Mezunu	109	26,5
	Yüksek Okul Mezunu	9	2,2
	Üniversite Mezunu	242	58,7
	Yüksek Lisans Mezunu	21	5,1
	Doktora	11	2,7

Meslek	Memur	173	42,0
	Serbest	198	48,1
	İşçi	13	3,2
	İşsiz	2	,5
	Ev Hanımı	26	6,3

Gelir düzeyi	1000 tl- 2000 tl	22	5,3
	2001 tl - 3000 tl	26	6,3
	3001 tl- 4000 tl	72	17,5
	4001 tl- 5000 tl	89	21,6
	5001 tl ve üzeri	203	49,3

2.2 Veri Toplama Araçları

Araştırma, betimsel araştırma modeli kullanılarak yapılmıştır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimleri açıklamayı hedefler. Bu araştırmalara betimsel araştırma; kullanılan yöntem de survey ya da betimleme yöntemi denir. Betimleme türü araştırmalarda anket ve görüşmelere ek olarak gözlem ve test tekniklerinden de geniş ölçüde yararlanılmaktadır. Surveyler bazen bu tekniklere göre de isimlendirilmektedir (Kaptan,1998).

Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcılara sunulacak olan ve isim belirtilmeden doldurulmuş olan anket formu kullanılmıştır. Anket formunda katılımcıların yaşları, eğitim durumları, ailenin gelir düzeyleri gibi demografik sorular yer almaktadır. Anne – babaların çocuk sahibi olma nedenlerini ve verilen değeri incelemek amacı ile Kağıtçıbaşı'nın ‘‘Çocuğun Değeri Ölçeği’’ uygulanmıştır. Aynı zamanda uzman görüşleri alınarak hazırlanan görüşme formu ile anne- babalarla ‘‘ana-baba olma’’ hakkında görüşmeler yapılmıştır.

2.2.1 Çocuğun Değeri Ölçeği

Anne babaların çocuk sahibi olmak isteme nedenlerini ve ailede çocuğa yüklenen değeri incelemek amacı ile Kağıtçıbaşı (1982) tarafından uyarlanan

“Çocuğun Değeri Ölçeği” kullanılmıştır. Çocuğun değeri ölçeği 3 alt boyutta toplam 27 maddeden oluşan, 5 li likert türünde, çocuğun “ekonomik”, “sosyal” ve “psikolojik” değerini ölçmektedir.

Ölçeğin uygulanması sırasında, katılımcılara, “Aşağıda, insanların neden çocuk sahibi olmak istediklerini sıralayan bir liste var ve kendi çocuk/çocuklarınızla olan deneyimlerinizi de düşünerek bu listede sıralanan çocuk sahibi olma nedenlerini kişisel olarak hangi ölçülerde önemli bulup bulmadığınızı belirtin” şeklinde bir yönerge verilir. Çocuğun değeri ölçeği, Cronbach alfa değerleri; sosyal değeri için, .77, ekonomik değeri için .82, psikolojik değeri için .80 olarak hesaplanmıştır (Kağıtçıbaşı 1982; Kağıtçıbaşı ve Ayçiçeği, 2010).

2.2.2 Görüşme Formu

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Karşılaştırmalı sonuçlar elde etmek amacıyla, tercih edilen yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırma soruları ve alan yazındaki bilgiler doğrultusunda geliştirilmiştir. Görüşme formunda, “annelik ve babalık, çocuk isteme nedenleri, çocuklardan beklentiler ve aktarılmak istenen değerler” konularını ele alan sorular yer almaktadır. Araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme sorularının hazırlanmasında; soruların kolaylıkla anlaşılması ve çok boyutlu olmaması, yanıltıcıyı yönlendirici olmaması gibi ilkelere dikkat edilmiştir (Bogdan ve Biklen'den aktaran Yılmaz ve Altunkurt, 2011). Hazırlanan görüşme formunun amaca ne derece hizmet ettiği, anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliğini kontrol etmek amacıyla alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların önerileri doğrultusunda görüşme formu düzenlenmiştir. İkinci aşamada 5 anne ve baba ile ön uygulama yapılmış, herhangi bir sorun yaşanmadığı görülmüştür.

2.3 Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

2014-2015 eğitim - öğretim yılı Şubat ayında, araştırmanın okullarda yapılacak olan uygulama basamağı için gerekli olan Milli Eğitim Bakanlığı araştırma izni prosedürleri uygulanarak yasal olarak ilgili birimlere başvuru yapılmıştır. İzinlerin alınmasından sonra 2014-2015 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde, örneklem dâhilinde olan okul öncesi eğitim kurumlarının müdür ve öğretmenleri ziyaret edilerek, çalışmanın amacından kısaca bahsedilmiş ve olurları alındıktan sonra uygulamaya başlanmıştır.

Nisan 2015 ve Mayıs 2015 olmak üzere toplamda 2 ay süren veri toplama aşamasında, bir devlet okulunda anne babaların yanıtlaması beklenen ölçeklerin eve gönderilerek toplanması yoluyla istenen verimin elde edilemeyeceği düşüncesi ile okul müdür ve öğretmenlerinin izni ile okulda davranış geliştirme konulu bir sunum düzenlenmiş ve velilerin bir araya gelmeleri sağlanmıştır. Diğer okullarda ise okul müdürü ve öğretmenlerle görüşülerek, formların dağıtımı ve 1 hafta sonrasında toplanması sağlanmıştır. Toplamda 436 veri elde edilmiştir. 436 verinin incelenmesi sonucunda eksik form doldurma ya da birden çok işaretleme yapma nedeninden dolayı 412 veri analize dahil edilmiştir.

Görüşme formunun uygulanması için katılımcılar arasından random yöntemi ile belirlenen 40 anne ve 10 baba olmak üzere toplam 50 kişi ile görüşülmüştür. Görüşmelerde araştırmacıya yardımcı olması için, bir eğitimci de gözlemci olarak görüşmelerde yer almıştır. Araştırmacı görüşmeyi yönetirken, diğer eğitimci süreci gözleyerek gerektiğinde ek sorular sormuş ve açıklamalar yapılmasını talep etmiştir. Böylece, olası veri kaybının önlenmesi ve verilerin araştırma sorularına uyumu sağlanmaya çalışılmıştır. Bunların yanı sıra görüşme yapılan anne ve babalardan doğrudan alıntılar yapılarak da araştırmanın inandırıcılığı yükseltilmeye

çalışılmıştır. Araştırmanın dış geçerliği için süreçte yapılan işlemler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Araştırmanın iç tutarlığını artırmak için bulguların tamamı doğrudan verilmiştir. Ayrıca görüşmede elde edilen veriler üzerinde araştırmacı ve nitel araştırma konusunda danışman öğretim üyesi ile ayrı ayrı paralel kodlamalar yapılmış ve kodlamalar arası tutarlık hesaplanmıştır. Araştırmanın dış güvenilirliğini yükseltmek için araştırmacının önceki deneyimleri, araştırma sürecinde görüşme yapılan katılımcılar, araştırmanın yapıldığı ortam, elde edilen verilerin analizinde kullanılan kavramsal çerçeve, analizler ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Araştırma verilerinin elde edilebilmesi için gerekli görüşmeler, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği ortamlarda, randevu verdikleri zamanda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların evlerinde sessiz bir ortamda yapılmıştır. Görüşme soruları katılımcılara, aynı sözcüklerle ve aynı anlam ifade edecek şekilde yöneltilmiştir. Anne babalarla yapılan görüşmelerde kayıt ve not alma teknikleri kullanılmıştır. Daha sonra kayıtlar çözümlenerek deşifre edilmiştir. Verilerin güvenirligi açısından kayıtlar ve dökümler, araştırmacı dışında danışman öğretim üyesi tarafından incelenmiştir (Uzuner ve Çolak'tan aktaran Yılmaz ve Altinkurt, 2011).

2.4 Verilerin Çözümlemesi

Nicel verilerin analizinde SPSS 22 programı kullanılmıştır. Demografik özelliklere göre faktör puanlarının farkını inceleyen araştırma sorularında ise grup sayısı 2 ise t testi, grup sayısı 2'den fazla ise varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sonuçları anlamlı ise ($p < ,05$) gruplar arası farkı bulmak için varyansların homojen olup olmadığı dikkate alınmıştır.

Araştırma verilerinin çözümlemesinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden

belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Betimsel analiz tekniği üç etkinlik basamağı (verilerin azaltılması, verilerin sunumu, sonuç çıkarma ve doğrulama) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Türnüklü, 2000). Verilerin sunumunda, alıntı seçimi için çarpıcılık (farklı görüş), açıklayıcılık (temaya uygunluk), çeşitlilik ve uç örnekler ölçütleri dikkate alınmıştır (Ünver, Bümen ve Başbay, 2010).

Formlardan elde edilen veriler öncelikle danışman eşliğinde Office programına aktararak birkaç kez okunmuş ve buna yönelik kodlamalar oluşturulmuştur. Ardından kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak kategoriler ortaya çıkarılarak betimsel ve içerik analizleri yapılmıştır.

İçerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla genellikle kodlayıcılar arası tutarlılık hesaplanmaktadır. Görüşme dökümlerinin yazılması işlemleri tamamlandıktan sonra, görüşme soruları temel alınarak görüşme kodlama anahtarı hazırlanmıştır. Görüşme kodlama anahtarının güvenilirliğini belirlemek amacıyla iki adet katılımcı görüşme dökümü formu yansız atama yoluyla seçilerek çoğaltılmış ve görüşme kodlama anahtarı ile birlikte araştırmacılar tarafından bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme, görüşmecilerin görüşüne uygun bulunan seçeneğin ilgili görüşme kodlama anahtarına işaretlenmesi biçiminde yapılmıştır. Görüşme kodlama anahtarına işaretlemelerin tutarlılığını belirlemek amacıyla her sorunun yanıtı tek tek incelenerek karşılaştırılmış ve bu aşamadan sonra görüşme kodlama anahtarlarına son biçimleri verilmiştir. Araştırmacılar, birbirlerinden bağımsız olarak her katılımcıya ait görüşme dökümü formunu okuyarak ilgili görüşme kodlama anahtarındaki her sorunun yanıtını içeren uygun seçeneği

işaretlemişlerdir. Bu işlemden sonra araştırmacıların değerlendirmesi katılımcı gruba ait ilgili soruya verilen yanıt seçeneği kontrol edilerek, “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” biçiminde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacılar ilgili sorunun aynı yanıt seçeneğini işaretlemişlerse görüş birliği, farklı seçenekleri işaretlemişlerse görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir.

Bu çalışmada içerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla uyuşum yüzdesi formülü kullanılmıştır. Uyuşum yüzdesi (Agreement percentage) “Güvenirlik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Yıldırım ve Şimşek'e (2003) göre, güvenilirlik hesaplamasındaki uyuşum yüzdesi %70 olduğunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilir. Çalışmada, bu formül kullanılarak kodlamalardaki uyuşum yüzdesi; birinci soru için 0.90, ikinci soru için 0.85, üçüncü soru için 0.95, dördüncü soru için 0.94, beşinci soru için 0.86, altıncı soru için 0.90, yedinci soru için 0.98, sekizinci soru için 0.88 ve toplamda tüm sorular için genel uyuşum düzeyi ise 0.90 olarak hesaplanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Oranların %70'in üzerinde olmasının araştırmacıların kodlama güvenilirlikleri için yeterli olduğu düşünülmektedir.

Bölüm 3

BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1 Nitel Bulgular

Verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan tema ve alt temalar Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 2: Nitel Verilerin Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Kategori ve Temalar

1. Annelik/ babalığa ilişkin görüşler

1.1.Aile içi roller

2. Çocuk sahibi olmayı isteme nedenlerine ilişkin görüşler

2.1.Aile kavramı

2.2.Bireysel faktörler

3. Çocuktan beklentilerine ilişkin görüşler

3.1.Bireysel nitelikler

3.2.Aile kavramı

4. Çocuğun kişiliğine ilişkin görüşler (probing question)

4.1.Bireysel nitelikler

4.2.Aile kavramı

5. Çocukla nasıl vakit geçirildiğine ilişkin görüşler

5.1.Ev içi faaliyetler

5.2.Ev dışı faaliyetler

6. Çocuğun sorumluluğun anne/babada olması durumuna ilişkin görüşler

6.1. Anne

6.2.Baba

6.3.Ortak sorumluluk

7. Çocuğun yetiştirileceği en iyi ortama ilişkin görüşler

7.1.Aile

8. Çocuğa aktarılmak istenilen değerlere ilişkin görüşler

8.1.Bireysel nitelikler

8.2.Ailevi değerler

3.1.2 Bulgular

Görüşülen kişilerin cevapları, özel bilgileri kullanılmadan kodlanmıştır. Görüşülen bireylerden anne olanlar için “A”, baba olanlar için “B” ifadesi kullanılmış ve her görüşülen kişinin kodunun yanında “A1, A2, A3, A4, ve A5” biçiminde bir kodlama yapılmıştır.

Annelik/ Babalığa İlişkin Görüşler: Görüşme formundaki yer alan soru “ Size göre annelik/ babalık nedir?” biçimindedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde bir alt tema ortaya çıkmıştır: aile içi roller. Bu tema incelendiğinde anneler tarafından annelik için fedakarlık ve karşılıksız sevginin vurgulandığı görülmüştür. Babalar içinse güven ve desteğin vurgulandığı görülmüştür.

a) Aile İçi Roller

Katılımcılardan anne olanlar “anneliği” fedakarlık, koşulsuz sevgi, kutsal duygu, huzur/ mutluluk, kutsal duygu ve mucize olarak tanımlamıştır. Bu alt temaya göre anne katılımcılardan vurgulanan bazı görüşler şöyledir: “ Karşılıksız sevebilmektir. Anne olunca anladığım duygular oldu.” (A1, 4 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüşünü belirtirken diğer bir katılımcı “ Bana

göre fedakarlık yani annelik bir çok şeyden mahrum ederek bir canlı büyütme özveride bulunmak demektir.” (A7, 5 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, serbest meslek) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Bir başka katılımcı ise “ Bana göre annelik fedakar olmak canından bir parça canı dünyaya getirmek, bildiklerimizle onu donatıp ileriki yaşantısına onu hazırlamaktır.” (A38, 3 yaşında kız çocuk, lise mezunu, memur) diyerek diğer katılımcıları desteklemiştir.

Katılımcılardan baba olanlar “babalığı” güven, destek olmak, güç ve kutsal duygu olarak tanımlamıştır. Katılımcıların görüşlerinde vurguladıkları en güçlü noktalar güven ve destek görüşüdür. Bu alt temaya göre bir katılımcı “ Bana göre babalık güven demektir. Çocuğunuza sahip çıkmak kol kanat germek demektir.” (B2, 3 yaşında kız çocuk, lise mezunu, işçi) şeklinde ifade etmiştir. “Genelde hep annelik kutsal derler ama babalık da kutsaldır. Her zaman destek olan güven duyulan duygudur.” (B5, 4 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüş belirtirken bir başka katılımcı ise, “Babalık, baba olmak en güzel duygulardan biridir. Kızımın doğduğu günü hatırlarım. Hatta ilk hamileyim dediği anı hatırlıyorum. Tabi ki o zaman çok hissedememişim. O olduktan sonra benim için herşey değişti. Daha çok insan oluyorsun. Baba güven demektir. Destek demektir.” (B8, 5 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, serbest meslek) şeklinde ifade etmiştir. Aile içi roller olarak anneler anneliği daha çok fedakarlık olarak algılayan, babalar babalığı daha çok güven ve destek olarak tanımlamıştır.

Çocuk Sahibi Olmayı İsteme Nedenlerine İlişkin Görüşler: Görüşme formunda, “Çocuk sahibi olmayı isteme sebebiniz nedir?”olarak yer almıştır. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde iki alt tema belirlenmiştir: Bu temalar, aile kavramı ve bireysel faktörlerdir. Görüşülen ebeveynlerce değinilen en önemli düşünce aile olmaktır.

a) Aile Kavramı

Katılımcılar çocuk sahibi olmayı isteme nedeni olarak ‘‘ aile olma’’ konusunda benzer görüşler belirtmişlerdir. Anne katılımcılardan biri ‘‘ Aile olmanın temeli olduğu için çocuk sahibi olduk. Hem de ailenin neşesidir.’’ (A17, 4 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, memur) görüşünü belirtirken, diğer bir katılımcı, ‘‘ Çocukları çok sevmem ve ailenin en önemli altın topudur.’’ (A32, 5 yaşında erkek çocuk, lise mezunu, memur) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Baba katılımcılardan biri ‘‘ ile evlendiğimizde de bir aileydik tabiki. Tam bir aileye kızımızla kavuştuk.’’ (B2, 4 yaşında kız çocuk, lise mezunu, serbest meslek), görüşünü belirtirken diğer bir katılımcı ‘‘ Aile olabilmek için çocuk gereklidir.’’ (B5, 4 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

b) Bireysel Faktörler

Anne katılımcılar aile olmak, çocuk sevmeleri, imkanlarını vermek ve evin neşe dolması görüşlerine yer vermişlerdir. Baba katılımcılar aile olmak ve imkanlarını vermek konusunda görüşler bildirmişlerdir.

Anne ve baba katılımcılar aile olma görüşü yanında ‘‘ imkanları verme’’ görüşünde de benzerlik göstermektedir. Anne katılımcılardan biri ‘‘ İnsanın yaşaması öğrendiklerini aktarabilecek kendi canı olabilecek birinin olması ve aynı zamanda ailenin temel taşıdır.’’ (A40, 4 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüş belirtirken, baba katılımcılardan biri ‘‘ kendi canından bir parçaya imkanlarını vermek ve aile olabilmek için.’’ (B9, lise mezunu, 3 yaşında erkek çocuk, serbest meslek) şeklinde görüş vermiştir.

Çocuktan beklentilerine ilişkin görüşler: Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru ‘‘Çocuğunuz büyüdüğü zaman ondan beklentileriniz

nelerdir?’’ şeklindedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde iki alt tema belirlenmiştir. Bunlar bireysel nitelikler ve aile kavramıdır. Bu iki tema incelendiğinde anne ve baba katılımcılar için vurgulanan görüşler çocuklarının kazanmasını istedikleri bireysel nitelikler (başarılı, terbiyeli, saygılı, özgüvenli vb.) ve aile kavramı (aile değerlerini bilen) şeklinde görüş belirtmişlerdir.

a) Bireysel nitelikler

Katılımcılar çocuklardan beklentilerine ilişkin görüşlerinde daha çok bireysel niteliklerle ilgili görüşlerini vurgulamışlardır. Anne ve baba katılımcılar arasında bu noktada benzerlikler dikkat çekmektedir. ‘’mutlu yuvaya sahip olma’’ beklentisinin baba katılımcılar tarafından daha çok vurgulanması dikkat çekicidir.

Anne katılımcılar yüksek oranda başarı, özgüven ve kendi ayakları üzerinde durması yönünde görüş bildirmiştir. Anne katılımcılardan biri ‘’ Başarılı olmasını isteriz. Sevsin sevelsin isteriz. İyi bir eğitim alarak iyi bir meslek edinmesini isteriz.’’ (A44, 4 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur), şeklinde görüş bildirirken diğer bir katılımcı ise, ‘’ Beklentimiz ne olsun ki biz onun kendi ayakları üzerinde durmasını isteriz. Mutlu olmasını isteriz. Saygılı sevgili terbiyeli olmasını isteriz.’’ (A32, 3 yaşında erkek çocuk, lise mezunu, ev hanımı) şeklinde görüş bildirmiştir. Baba katılımcılardan biri ‘’ Kızımın başarılı olmasını isterim. İyi bir işi olsun. Mutlu olacağı bir işi ve ailesi olsun.’’ (B4, 5 yaşında erkek çocuk, lise mezunu, serbest meslek) şeklinde görüş vererek anne katılımcıların görüşlerini destekleyecek şekilde ifade etmiştir.

b) Aile Kavramı

Katılımcılar çocuklarından beklentileri üzerine görüşlerinde aile kavramı olarak aile değerlerini bilmeleri konusunda büyük oranda benzerlik gösteren görüş bildirmişlerdir. Katılımcılardan azı ise ‘’kendilerine bakmaları’’ yönünde görüş

bildirerek “yaşlılık garantisi” olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Anne katılımcılardan biri “Çocuğumun başarılı olmasını, iyi bir mesleğe sahip olmasını bekliyorum. Verdiğimiz emekleri fedakârlıkların değerini bilerek yaşamasını yani bunları bize de yansıtmasını beklerim.” (A22, 3 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüş bildirmiştir. Baba katılımcılardan biri “ aile değerlerini bilen, bizim yansıttığımız değerleri yansıtan, zamanında da bizimle ilgilen biri olsun. Saygılı terbiyeli iyi bir insan olsun” (B5, 4 yaşında erkek çocuk, üniveriste mezunu, memur) diyerek görüş bildirmiştir.

Çocuğun kişiliğine ilişkin görüşler: Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru “Çocuğunuzun nasıl bir kişiliği olsun istersiniz?” şeklindedir. Bu soru anne babaların çocuklardan beklentilerine yönelik açıklayıcı bir soru olarak sorulmuştur. Anne babalarının çocuklardan beklentileri ve kişiliği yönündeki beklentilerinin büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmüştür. Anne ve katılımcılar bireysel nitelikler (özgüven, terbiye, saygı, girişken, seven, dürüst, pes etmeyen) ve aile kavramı (aile değerleri ve gelenekleri bilen) üzerine görüşler bildirerek benzerlik taşımaktadırlar. Baba katılımcıların bunların yanı sıra anne katılımcılara göre vurguladığı nokta “pes etmeyen, haksızlıklar karşısında dik duran” olmuştur.

Baba katılımcılardan biri “ Kendine güvenen bir birey olmasını isterim. Haksızlıklara boyun eğmeyen güçlü bir yapısı olsun isterim.” olsun” (B5, 4 yaşında erkek çocuk, üniveriste mezunu, memur) şeklinde görüş verirken, diğer bir baba katılımcı “ Özgüveni yüksek olmalı. Haksızlıklar karşısında bile dimdik durabilmeli. Saygılı ve terbiye sahibi olmasını isterim.” (B7, 3 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüş vermiştir.

Çocukla nasıl vakit geçirildiğine ilişkin görüşler: Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru “Çocuğunuzla nasıl vakit geçirirsiniz /

neler yaparsınız?’’ şeklindedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde iki alt tema belirlenmiştir. Bunlar, ev içi faaliyetler ve ev dışı faaliyetler. Bu iki alt tema incelendiğinde en çok vurgulanan etkinliklerin oyun oynamak ve parka gitmek olduğu görülmüştür. Ayrıca anne ve babalar görüşmelerde daha çok hafta sonu çocuklarıyla zaman geçirebildiklerini ifade etmişlerdir.

a) Ev İçi Faaliyetler

Katılımcılar çocuklarıyla nasıl vakit geçirdiklerine ilişkin görüşlerinde oyun/oyuncaklarla oynamak, resim yapmak konularında benzerlik göstermiştir. Buna göre ebeveynlerce değinilen bazı cevaplar şu şekildedir;

Görüşülen anne katılımcılardan bir tanesi ‘‘ Genelde evcilik tarzı oyunlar oynuyoruz. Bebekleriyle zaman geçiriyoruz.’’ (A36, 3 yaşında kız çocuk, lise mezunu, memur) şeklinde görüş bildirirken, bir başka baba katılımcı ise ‘‘ Resim yapmayı çok seviyor. Bu nedenle beraber resim yaparız. Oyunlar oynuyoruz. Her gece masal okurum ona.’’ (B8, 5 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, serbest meslek) diyerek destekler nitelikte görüş bildirmiştir.

b) Ev Dışı Faaliyetler

Katılımcılar çocuklarıyla nasıl vakit geçirdiklerine ilişkin görüşlerinde parka gitmek, doğa gezileri yapmak, sinemaya ve doğum günü parka ve doğum günü partilerine gitmek konularında benzerlik göstermiştir. Buna göre ebeveynlerce değinilen bazı cevaplar şu şekildedir;

Görüşülen anne katılımcılardan bir tanesi ‘‘ Genelde onun sevdiği oyunları ve aktiviteleri yapıyoruz. Arkadaşlarının doğum günü partilerine götürüyoruz.’’ (A22, 3 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüş bildirirken, baba katılımcılardan biri ‘‘ Onu parka götürürüm. Bazen balık tutmaya gideriz.’’ (B9, lise mezunu, 3 yaşında erkek çocuk, serbest meslek) şeklinde görüş bildirmiştir.

Çocuğun sorumluluğunun anne/babada olması durumuna ilişkin görüşler:

Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru ‘Çocuğunuzun gelişimi ve eğitimi çoğunlukla ailede kimin sorumluluğundadır? biçimindedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde üç alt tema belirlenmiştir. Bu temalar, anne, baba ve ortak sorumluluk şeklindedir. Görüşülen ebeveynlerce değinilen en önemli düşünce, çoğunlukla çocuğun, annelerin sorumluluğunda olduğudur.

a) Anne

Buna göre ebeveynlerce değinilen bazı cevaplar şu şekildedir;

Görüşülen anne katılımcılardan bir tanesi, ‘’ Daha çok benim sorumluluğumdadır. Hem kız çocuğu olduğu için belki de babası daha ince düşünemediğinden belki de ben daha çok zaman geçiriyorum.’’ (A36, 3 yaşında kız çocuk, lise mezunu, memur) demiştir. Baba katılımcılardan biri. ‘’ Yani pek bir zamanım yoktur açıkcası ilgileneyim çocuklarla. Ben eve geleyim saat kaç olur.’’ (B4, 5 yaşında erkek çocuk, lise mezunu, serbest meslek) şeklinde görüş bildirmiştir. Bir başka baba katılımcı ise ‘’ Anne biraz daha çok bana göre. Anneler öyle değil mi? Dışarı çıkacayız Hemen seslenir ‘’ o üzerinde ki ince olmaz bunu giysin’’. Biz baba olarak bunu düşünemez miyiz sanırım düşünemiyoruz.’’ (B8, 5 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, serbest meslek) şeklinde ifade etmiştir.

b) Baba

Anne katılımcılardan biri, ‘’Çok küçük olduğundan ders anlamında pek bir sorumluluğumuz yok ama eşimin çalışma saatleri daha esnek olduğundan baba daha çok ilgilenir.’’(A32, 5 yaşında erkek çocuk, lise mezunu, memur) demiştir. Baba katılımcılardan biri ise ‘’ daha çok ben ilgileniyorum. Her konuda benden yardım istediği için belki de. Eşim daha çok ev işleriyle ilgilenmek zorunda olduğu için ben

takip etmek zorunda kalıyorum” (B10, 4 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüş bildirmiştir.

c) Ortak Sorumluluk

Anne katılımcılardan biri. “ Anne ve baba olarak ortak ilgileniriz. ” (A40, 4 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde görüş bildirirken başka bir baba katılımcı “ Daha çok gibi bir durum yok bizim için. İkimizde ilgileniriz. ” (B8, 5 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, serbest meslek) şeklinde ifade etmiştir.

Çocuğun yetiştirileceği en iyi ortama ilişkin görüşler: Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru “ Size göre, çocuk yetiştirme açısından en iyi ortam nedir?” şeklindedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde bir alt tema belirlenmiştir, bu da aile ortamıdır. Görüşülen ebeveynlerce değinilen en önemli düşünce aile ortamı olduğudur.

a) Aile Ortamı

Anne ve baba katılımcıların aktardığı görüşler şöyledir: Anne katılımcılardan biri “ Çocuğun mutlu sağlıklı olabileceği ortam anne ve babasıyla olduğu ortamdır” (A32, 5 yaşında erkek çocuk, lise mezunu, memur) derken, başka bir anne katılımcı “ Hiçbir zaman çocukların önünde tartışılmamalı. Sorunlar konuşarak çözülmeli. Sağlıklı ortam aile ortamıdır.” (A36, 3 yaşında kız çocuk, lise mezunu, memur) şeklinde görüş bildirmiştir. Baba katılımcılardan biri, “ Çocuklarımız için en iyi ortam anne ve babanın sağlıklı olduğu yani sağlıklı derken ruhsal anlamda mutlu olduğu aile ortamıdır.” (B6, 4 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde ifade etmiştir. Başka bir baba katılımcı “ En güzel ortam güzel bir iletişimin olduğu aile ortamıdır.”(B7, 3 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) diyerek görüş bildirmiştir.

Buradan da anlaşılacağı üzere anne babalar kendi aralarındaki ilişkinin de sağlıklı olduğu aile ortamını çocukları için uygun ortam olarak değerlendirmektedirler.

Çocuğa aktarılmak istenilen değerlere ilişkin görüşler: Bu alt problem doğrultusunda görüşme formundaki soru ‘‘çocuğunuza aktarmak istediğiniz değerler nelerdir?’’ şeklindedir. Katılımcıların görüşleri incelendiğinde üç alt tema belirlenmiştir. Bu temalar, aile değerleri ve bireysel değerlerdir. Görüşülen ebeveynlerce değinilen en önemli düşünceler; aileyi sahiplenme/ aile bağlarının güçlü olması ve çocuklarının sevgili, saygılı, geleneklere bağlı olmalarıdır. Bu soruyla Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan ve örneklemini temsil eden anne babaların değer kavramından neler algıladıkları da ortaya çıkarak önemli bir veri oluşturmuştur.

a) Aile Değerleri

Katılımcıların çocuklarına aktarmak istedikleri değerlere ilişkin görüşlerinde aileyi sahiplenme/ aile bağlarının güçlü olması konularında benzerlik göstermiştir. Ebeveynlerce değinilen bazı cevaplar şu şekildedir;

Görüşülen anne katılımcılardan bir tanesi ‘‘ Sevgi, saygı, mutluluk, aile bağları. Çocuğumun ailesine bağlı olmasını isterim.’’ (A32, 5 yaşında erkek çocuk, lise mezunu, memur) demiştir. Bir başka anne katılımcı ise ‘‘ Aile değerlerini bilen, bunları koruyan biri olması için bu tarz konulara önem veriyorum. Sevgili saygılı biri olmasını isterim’’ (A22, 3 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) şeklinde ifade etmiştir.

Baba katılımcılardan biri ‘‘ Ailesine bağlı olsun. Onu ne kadar sevdiğimizi anlatırım hep. Bunları bilmeli. Biz onlar için çalışırız hep. Oda ilerde bunların karşılığını vermeli. Her zaman çalışmam. Yaşlanınca ne olacak. Annesi zaten çalışmaz. Biz şimdi onunla, biz yaşlanınca o da bizimle ilgilenmeli.’’ (B10, 4 yaşında erkek çocuk, üniversite mezunu, memur) diyerek aynı zamanda çocuğun

ekonomik değeri temelinde bir beklentisinin olduğunu belirtmiştir. Başka bir baba katılımcı ‘‘ Ailesine bağlı sevgi ve saygıyla bağlı olduğu, geleneklerimizi kendi ailemizin temel prensiplerini bilen devam ettiren, aile birlikteliğinin korunması yönünde anlatırım hep. Bu değerleri aktarmaya çalışırım.’’ (B8, 5 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, serbest meslek) demiştir.

b) Bireysel Nitelikler

Anne katılımcılardan biri ‘‘Gelenek ve göreneklerine bağlı insanlar olarak bunları yansıtmaya çalışıyoruz. Büyüklerine saygılı onların yanında nasıl davranması gerektiğini bilen birey olmasını isteriz.’’ derken başka bir anne katılımcı’’ onun her zaman saygılı, terbiyeli, dürüst olması için çalışıyoruz. Bunlar en büyük değerlerdir.’’ (A44, 4 yaşında erkek çocuk, üniveriste mezunu, memur) demiştir.

Baba katılımcılardan biri ‘‘ Ailesine bağlı, dürüst olması gerektiğini söylerim her zaman kızıma.’’ Derken bir başka baba katılımcı, ‘‘ Geleneklere saygılı olan, insanlara saygılı olan, ayrımcılık yapmayan bir birey olmasını söylerim her zaman.’’ (B5, 4 yaşında erkek çocuk, üniveriste mezunu, memur) demiştir.

Anne ve baba katılımcıların çocuklarına aktarmak istedikleri görüşler incelediğinde temelde çıkan her iki tema içinde beklentilerinin benzerlik gösterdiği görülmüştür. Değer kavramı ile ilgili anne babalar, daha çok kültürel özelliklere değinirken bireysel niteliklerden de beklentileri olduklarını ifade etmişlerdir.

Anne katılımcılardan biri’’ Açıkçası bizim zamanımızdaki gibi değil şimdilerde herşey. şimdi herkes telefonlarda, tabletlerde. Benim çocuğum da tablet oynayarak büyüyor. Televizyon izliyor. Bunu eşimle de konuştuk. Daha az iletişim kuruyoruz. Bazen dinlenmek için ya da iş yapabilmek çocuğumuza televizyon açıyoruz. Bu nedenle bu konudan rahatsızım. Biz onunla nasıl daha çok iletişim kurup ilgilenirsek o da bunları öğrenecek. Daha çok dikkat ediyoruz artık. Ailesini,

akrabalarını bilsin. Onlarla iletişimi küçük ekranlardan değil de giderek yaşasın. Sevmek, saygılı olmak bu gibi değerleri hep öğretmeye çalışıyorum.” ” (A40, 4 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, memur) demiştir. Bir başka anne katılımcı ise “ Ailesini akrabalarını tanısın. Özel günlerde yaptığımız şeyleri o da yapsın. Aile olmak bunu gerektirmez mi? Benim ailem hep bunları aşıladı bana. Her bayram nenemlere ziyarete giderdik. Teyzem, halam hep yemekler yerdik. Hala daha böyle yaparız. Kızım da bu gibi değerleri hep bilsin yapsın.” (A2, 3 yaşında kız çocuk, üniversite mezunu, serbest meslek) demiştir. Ailelerin çocukları hakkında psikolojik temelli bir beklentilerinin olduğu görülmüştür.

3.2 Nicel Bulgular

Bu bölümde, araştırma verilerine uygulanan yapılan istatistiksel analizlere göre elde edilen bulgulara ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

3.2.1 Aile Yapısına Göre Çocuğun Değeri

Tablo 3: Aile Yapısına Göre Çocuğun Değeri

Aile yapısı	N	x	S	sd	t	p
Çekirdek	401	75,75	9,5	410	,55	,006
Geniş	11	74,10	16,8			

Çekirdek aile ve geniş ailelerin çocuğun değeri verilerine uygulanan t testi analizi sonucunda, Kuzey Kıbrıs'ta aile yapılarına göre çekirdek aile olma ya da geniş aile olmanın anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

3.2.2 Anne Ve Baba Olmaya Göre Çocuğun Değeri

Tablo 4: Anne – Baba Olmaya Göre Çocuğun Değeri Farklılaşmakta mıdır?

Formu dolduran	N	X	s	sd	t	p
Anne	248	75,75	9,55	410	,097	,923
Baba	164	75,65	10,25			

Anne ve baba olmanın çocuğa yönelik değer yüklemelerinin karşılaştırılması için yapılan t testi analizleri sonucunda anne ve babaların görüşleri arasında fark bulunmamıştır, $t(410) = ,097$ $p \geq ,923$.

3.2.3 Anne Doğum Yerine Göre Çocuğun Değeri

Annenin doğum yerine göre çocuğa yükledikleri değerlere ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5’de, doğum yerlerine göre ANOVA sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 5: Annenin Doğum Yerine Göre Betimsel İstatistikler

Doğum yeri	N	x	s
Ekonomik	248	10,34	2,52
Psikolojik	248	46,88	5,28
Sosyal	248	18,52	4,35

Tablo 6: Annelerin Doğum Yerine Göre Çocuğun Değeri

	(I) Doğum Yeri	(J) Doğum Y.	Ortalama Farkı (I –J)	p
Ekonomik	K.K.T.C	T.C.	-1,2557*	,011
		Diğer	,73072,80	,810
	T.C.	K.K.T.C.	1,2557*	,011
		Diğer	1,9864	,240
Sosyal	K.K.T.C.	T.C.	-2,2253*	,008
		Diğer	-,4844	,969
	T.C.	K.K.T.C.	2,2253*	,008
		Diğer	1,7409	,690

ÇDÖ ‘den elde edilen puanların annenin doğum yeri açısından incelenmesi amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda, annenin doğum yeri ile ilişki ölçüğü ‘psikolojik’ alt boyutundan alınan puan arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$). Sonuç olarak, annelerin psikolojik temelli çocuk değeri annenin doğum yerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak, annenin doğum yeri ile ‘ekonomik’ ve ‘sosyal’ alt boyutundan aldıkları puanlar arasında K.K.T.C. ve T.C. doğumlu olma durumlarında fark bulunmuştur ($p>.05$). Ekonomik değer T.C. doğumlu annelerde daha yüksek bir değer olarak görülürken, K.K.T.C. doğumlu annelerin çocuğun sosyal değerine vurgu yaptıkları belirlenmiştir.

3.2.4 Anne Eğitim Durumuna Göre Çocuğun Değeri

Anne eğitim düzeylerine göre betimsel istatistikler Tablo 7’de, aldıkları eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçları Tablo 8’de verilmiştir. Gruplar arası farklılıklar ve verilen değer ise Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 7: Anne Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikler

Eğitim Durumu	N	X	S
İlköğretim mezunu	11	87,00	12,35
Lise mezunu	63	76,50	9,50
Yüksek okul mezunu	4	69,25	7,50
Üniversite mezunu	146	74,78	8,75
Yüksek lisans mezunu	18	76,50	11,05
Doktora	6	72,67	6,98

Annelerin çocuğa verilen değeri eğitim düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Birimler arası farkların hangi eğitim düzeylerinde olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, doktora mezunu annelerin ($x=72,67$), yüksek lisans mezunu annelerin ($x= 76,50$), üniversite mezunu annelerin ($x= 74,78$), yüksek okul mezunu annelerin ($x= 69,25$), lise mezunu annelerin ($x= 76,50$), ilköğretim mezunu anneler ($x=87,00$) ile arasında anlamlı bir fark görülmektedir.

Tablo 8: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	1803,613	5	360,723	4,220	,001
Gruplar içi	20683,870	242	85,471		
Toplam	22487,484	247			

ANOVA tablosu incelediğinde p değeri $0.000 < 0.05$ olduğu için tek yönlü varyans analizi için olan H_0 hipotezi reddedilir. Yani " %95 güvenle, grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Tablo 9: Annelerin Eğitim Düzeyi ve Çocuğa Verilen Değer

(I) Eğitim düzeyi	(J) Eğitim Düzeyi	(I –J)	p	
Ekonomik	İlköğretim M.	Lise M.	2,80	,032
		Üniversite M.	3,52	,001
		Yüksek Lisans M.	3,65	,010
Sosyal	İlköğretim M.	Lise M.	6,80	,000
		Yüksek Okul M.	9,86	,006
		Üniversite M.	7,20	,000
		Yüksek Lisans M.	7,08	,001
		Doktora	8,36	,008

p<.05

ÇDÖ 'den elde edilen puanların annenin öğrenim durumu açısından incelenmesi amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda, annenin öğrenim durumu ile ilişki ölçeği 'psikolojik' alt boyutundan alınan puan arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>.05$). Sonuç olarak, annelerin psikolojik temelli çocuk değeri öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak, annenin öğrenim durumu ile 'ekonomik' ve 'sosyal' alt boyutundan aldıkları puanlar arasında lise, yüksek okul, üniversite, yüksek lisans ve doktora mezunu annelerin lehine anlamlı ilişki bulunmuştur ($p>.05$). Annelerin eğitim düzeyleri arttıkça ekonomik ve sosyal değerinin belirginliğini kaybettiği görülmüştür. Annelerin eğitim düzeylerinin çocuğa verilen değerinde önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

3.2.5 Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta Yaşama Süreleri Ve Çocuğa Verilen Değer

Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta yaşama sürelerine ilişkin istatistikler Tablo 10'da, yaşama sürelerine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 11'de, çocuğa verilen değer puanlamasının yaşama süreleri ile ilişkisi Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 10: Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta Yaşama Sürelerine Göre Betimsel İstatistikler

Yaşama Süresi	N	x	S
0 – 5 yıl	5	68,40	13,68
6 – 10 yıl	13	76,84	10,31
11 – 15 yıl	8	79,88	15,23
16 – 20 yıl	7	75,14	13,27
21 – 25 yıl	7	86,00	9,55
26 – 30 yıl	8	91,88	18,66
30 ve üzeri	200	74,70	7,55

Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta yaşama sürelerine bakıldığında 26- 30 yıl yaşamanın ($x= 91,88$) anlamlı derecede bir fark oluşturduğu görülmektedir. 26 – 30 yıl yaşama ve 21- 25 yıl ($x= 86,00$) yaşama süreleri ile 0- 5 yıl ($x= 68,40$) yaşama süreleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Farkların hangi yıllar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre Kuzey Kıbrıs'ta 26 -30 yıl yaşamanın çocuğun değeri ölçeği puanlamasında da anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

Tablo 11: Annelerin Kuzey Kıbrıs'ta Yaşama Süreleri ANOVA Sonuçları

	KKTC Yaşama Yılı	N	x	s
Ekonomik	0-5 yıl	5	8.20	3,63
	26-30 yıl	8	14,25	3,01
Psikolojik	0-5 yıl	5	42,00	7,42
	26 – 30 yıl	8	50,87	9,03
Sosyal	0- 5 yıl	5	18,20	4,71
	26- 30 yıl	8	26,75	8,06

ÇDÖ 'den elde edilen puanların annenin öğrenim durumu açısından incelenmesi amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda, annelerin Kuzey Kıbrıs'ta yaşama sürelerine göre ekonomik, psikolojik ve sosyal alt boyutlarda 26-30 yıl yaşama ve 0-5 yıl yaşama arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta yaşam süresinin artması ÇDÖ alt boyutlarına ilişkin beklentileri artırdığı söylenebilir.

Tablo 12: Annelerin Çocuğa Verilen Değer Puanlamasının Yaşam Süreleri ile İlişkisi

	(I)KKTC yaşama yılı	(J)KKTC yaşama yılı	Ortalama farkı	p
Ekonomik	0- 5 yıl	21-25 yıl	-5,80	,00
		26-30 yıl	-6,05	,00
Sosyal	26-30 yıl	0-5 yıl	8,55	,02
		6-10 yıl	6,44	,04
		16-20 yıl	8,17	,01
		30 ve üzeri	8,92	,00

p<.05

Kuzey Kıbrıs'ta 0-5 yıl süre boyunca yaşayan annelerin 21- 25 yıl ve 26 -30 yıl süre boyunca yaşayanlara göre çocuk değeri 'ekonomik' alt boyutuna daha düşük düzeyde değer verdikleri söylenebilir. Kuzey Kıbrıs'ta yaşama yılı arttıkça çocuk değerinde 'ekonomik' değerin arttığı ifade edilebilir. Çocuk değeri puanlamasının 'sosyal' alt boyutuna göre Kuzey Kıbrıs'ta 26- 30 yıl boyunca yaşayan anneler için daha baskındır. 0-5 yıl yaşama yılı ortalama farkı 8,55 (p= ,00) olduğundan anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılır. 6- 10 yıl yaşama yılı ortalama farkı 6,44 (p= ,02) olduğundan anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. 16- 20 yıl yaşama yılı ortalama farkı 8,17 (p= ,01) olduğundan anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. 30 ve daha fazla yıl yaşama yılı ortalama farkı 8,92 (p= ,00) olduğundan anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. Çocuk değeri puanlaması 'psikolojik' alt boyutun annelerin Kuzey Kıbrıs'ta yaşama süreleri ile ilgili anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür.

3.2.6 Annenin Yaşına Göre Çocuğa Verilen Değer

Annelerin yaşına ilişkin istatistikler Tablo 13'de, çocuğa verilen değer puanlamasının yaş seviyeleri yaş ilişkisi Tablo 14'de gösterilmektedir

Tablo 13: Annenin Yaşına İlişkin İstatistikler

	Alt boyutlar	s	x	F	p
Yaş	Ekonomik	5	10,12	1,60	,16
	Psikolojik	5	101,54	3,84	,00
	Sosyal	5	63,46	3,53	,00

ÇDÖ puanlamasına göre ‘psikolojik’ ($p= ,00$) ve ‘sosyal’ ($p= ,00$) alt boyutlarının anne yaşı ile anlamlı bir fark oluşturduğu görülmüştür. Yaş değişkeninin çocuğun ekonomik değeri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Hangi yaş aralığında etkin farkın olduğu ise tablo 6a’da gösterilmiştir.

Tablo 14: Anne yaş seviyelerinin çocuğa verilen değer ile ilişkisi

	Yaş Aralığı	N	x	s
Psikolojik	20-25 yaş	1	55,00	.
	26-30 yaş	50	49,16	5,07
	31-35 yaş	155	46,35	5,20
	36-40 yaş	30	46,16	5,24
	40 yaş ve üzeri	12	46,16	4,04
Sosyal	20- 25 yaş	1	29,00	.
	26- 30 yaş	50	20,06	4,91
	31- 35 yaş	155	18,24	4,11
	36- 40 yaş	30	17,86	3,83
	40 yaş ve üzeri	12	16,83	3,53

ÇDÖ puanlamasına göre ‘psikolojik’ alt boyutta 26-30 yaş grubundaki annelerin görüşleri ($x= 49,16$) olduğundan daha belirgin bir farkın olduğu söylenebilir. ‘Sosyal’ alt boyuta göre ise yine 26-30 yaş grubundaki annelerin ($x= 20,06$) diğer yaş grubundaki annelere göre çocuklara verdikleri sosyal değerler anlamında daha belirgin bir farklılık gösterdiği söylenebilir.

3.2.7 Aylık Toplam Gelire Göre Çocuğa Verilen Değer

Ailenin aylık toplam gelir düzeyine göre betimsel istatistikler Tablo 15’de, gelir düzeyine göre ANOVA sonuçları Tablo 16’da verilmiştir. Gruplar arası farklılıklar ve verilen değer ise Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 15: Aylık Toplam Gelire Göre Betimsel İstatistikler

Gelir Düzeyi	N	x	S
1000 tl- 2000 tl	22	85,22	13,77
2001 tl - 3000 tl	26	81,30	10,52
3001 tl- 4000 tl	72	73,23	8,58
4001 tl- 5000 tl	89	74,92	9,27
5001 tl ve üzeri	203	75,17	9,08

Aylık toplam gelir düzeyinde 1000 tl-2000 tl gelire sahip olan anne-babaların ($x= 85,22$) anlamlı derecede bir fark oluşturduğu görülmektedir. 2001 tl-3000 tl gelire sahip ailelerin ($x= 81,30$) 1000 tl-2000 tl gelire sahip olan anne-baba görüşleriyle benzer olduğu düşünülebilir. Yine aynı şekilde 3001 tl-4000 tl gelire sahip olan ailelerin ($x= 73,23$) çocuklara verdikleri değerler bakımından anlamlı bir fark oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 16: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	3362,071	4	840,518	9,445	,00
Gruplar içi	36219,803	407	88,992		
Toplam	39581,874	411			

ANOVA tablosu incelediğinde p değeri $0.000 < 0.05$ olduğu için tek yönlü varyans analizi için olan H_0 hipotezi reddedilir. Yani " %95 güvenle, grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Tablo 17: Çocuğa Verilen Değer ve Gelir Düzeyleri

(I)GELİR	(J)Gelir	Ortalama Farkı (I-J)	p
1000 tl- 2000 tl	3,00 3001 tl- 4000 tl	11,99	,000
	4,00 4000 tl- 5000 tl	10,30	,000
	5,00 5001 tl ve üzeri	10,054	,000

p<.05

ÇDÖ ‘den elde edilen puanların aylık toplam gelir düzeyi durumu açısından incelenmesi amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda, aylık toplam gelir düzeyi durumu ile ilişki ölçeği ‘psikolojik’ ‘ekonomik’ ve ‘sosyal’ alt boyutlarında alınan puan arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. 1000 tl- 2000 tl aylık toplam gelire sahip olan anne babalara göre çocuğun ekonomik, psikolojik ve sosyal değerleri daha anlamlı bir fark oluşturmakta ve bu değerlerin arttığı görölmektedir. Bunun yanı sıra 3001 tl- 4000 tl aylık toplam gelire sahip olan anne babalara göre ise en etkili şekildedir.

3.2.8 Baba Eğitim Düzeyine Göre Çocuğa Verilen Değer

Baba eğitim düzeylerine göre betimsel istatistikler Tablo 18’de, aldıkları eğitim düzeyine göre ANOVA sonuçları Tablo 19’da verilmiştir. Gruplar arası farklılıklar ve verilen değer ise Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 18: Baba Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikler

Eğitim Durumu	N	x	S
İlköğretim mezunu	9	90,22	13,7
Lise mezunu	46	75,69	9,0
Yüksek okul mezunu	5	75,60	10,73
Üniversite mezunu	96	74,59	9,36
Yüksek lisans mezunu	3	63,66	14,29
Doktora	5	76,40	8,59

Babaların çocuğa verilen değeri eğitim düzeylerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Birimler arası farkların hangi eğitim düzeylerinde olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, doktora mezunu babaların ($x=76,40$), yüksek lisans mezunu babaların ($x= 63,66$), üniversite mezunu babaların ($x= 74,59$), yüksek okul mezunu babaların ($x= 75,60$), lise mezunu babaların ($x= 75,69$), ilköğretim mezunu babalar ($x=90,22$) ile arasında anlamlı bir fark görülmektedir.

Tablo 19: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

(I) Eğitim düzeyi	(J) Eğitim Düzeyi	Ortalama Farkı (I –J)	p
İlköğretim mezunu	Lise mezunu	14,52	,00
	Üniversite mezunu	15,62	,00
	Yüksek Lisans Mezunu	26,55	,00

p<.05

Babaların eğitim seviyelerinin artması çocuğa verilen değer açısından anlamlı bir fark oluşturmaktadır.

Tablo 20: Babaların Eğitim Düzeyi ve Çocuğa Verilen Değer

(I) Eğitim d.	(J) Eğitim D.	(I –J)	p
Ekonomik	Lise.	3,74	,00
	Yüksek Okul M.	5,11	,02
	Üniversite M.	3,85	,00
	Yüksek Lisans	6,11	,02
Sosyal	Lise M.	7,92	,00
	Üniversite M.	8,35	,00
	Yüksek Lisans M.	13,00	,00

p<.05

ÇDÖ puanlaması ve alt boyutları olan ‘Ekonomik, Sosyal’ değere göre babaların eğitim seviyeleri arttıkça çocuğun ekonomik ve sosyal değerinin düştüğü görülmektedir.

3.2.9 Babaların Sahip Oldukları Meslekler Çocuğa Verilen Değer

Babanın sahip olduğu meslek durumuna göre betimsel istatistikler Tablo 21’de, mesleklerine göre ANOVA sonuçları Tablo 22’de verilmiştir. Gruplar arası farklılıklar ve verilen değer ise Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 21: Babaların Sahip Oldukları Mesleklere İlişkin Betimsel İstatistikler

Meslek	N	X	S
Memur	71	76,38	10,34
Serbest	82	73,23	8,24
İşçi	11	88,90	12,85

Babaların sahip oldukları meslek türlerine göre çocuklara verilen değer anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.

Tablo 22: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Babaların Sahip Oldukları Mesleklere Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	2451249	2	1225,624	13,476	,00
Gruplar içi	14642,239	161	90,946		
Toplam	17093,488	163			

Analiz sonuçları, babaların sahip oldukları meslekler arasında birim bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Meslekler arasında farkların hangi gruplar

arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre memur olan ($x= 76,38$) ve serbest meslek ($x= 73,23$) grubunda çalışan babalara göre işçi ($x= 88,90$) babaların çocuğa verdikleri değer artış göstermektedir.

Tablo 23: Babaların Eğitim Düzeyi ve Çocuğa Verilen Değer

(I) Meslek	(J) Meslek	Ortalama Farkı (I –J)	p
İşçi	Memur	12,52	,00
	Serbest	15,67	,00

$p<.05$

İşçi babalar memur babalara göre ortalama farkı 12,52 ve p değeri ,00 olduğundan daha yüksek değerler almıştır. Serbest çalışan babaların işçi babalara göre ortalama farkı 15,67 ve p değeri ,00 olduğundan yine işçi babaların daha yüksek değer yüklediği görülmüştür.

3.2.10 Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Çocuğun Değeri

Sahip olunan çocuk sayısına göre betimsel istatistikler Tablo 24’de, gruplar arası farklılıklar ve verilen değer ise Tablo25’de verilmiştir.

Tablo 24: Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Betimsel İstatistikler

Çocuk sayısı	N	x	S
1	154	73,38	7,61
2	234	76,02	9,79
3	17	86,29	14,3
4	6	88,33	11,60
5	1	102,00	.

Analiz sonuçları, anne- babaların sahip oldukları çocuk sayısı arasında birim bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Çocuk sayısı arttıkça çocuğa verilen değer arttığı söylenebilir. Sahip olunan çocuk sayısı arasında farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre 1 çocuğu olan ($x= 73,38$) anne-babalara göre 4 çocuğu olan anne babaların ($x= 88,33$) çocuğa verdikleri değerde artış olduğu görülmektedir.

Tablo 25: Çocuğa Verilen Değer Ölçeği Puanlarının Anne - Babaların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	4408,769	4	1102,192	12,754	,00
Gruplar içi	35173,105	407	86,420		
Toplam	39581,874	411			

p<.05

ÇDÖ puanlamasına göre anne babaların sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça çocuğa verdikleri ekonomik, psikolojik ve sosyal değer artış göstermektedir. Sahip olunan çocuk sayısı ve değer birbirleri ile doğru orantılı olarak artmaktadır.

Bölüm 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuzey Kıbrıs'ta Gazimağusa ilçesinde 412 anne ve baba ve aralarından seçilen 50 kişi ile de görüşmeler gerçekleştirilerek Kuzey Kıbrıs'ta çocuğun değerini incelemeyi amaçlayan bu araştırmanın, yapılan analizler sonucu ulaşılan bulgularına ilgili bölümde yer verilmiştir. Bu bölümde bulguların özetlenmesine ve bulgulardan yola çıkarak hem araştırmaya hem de uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda, anne babaların, anne baba olma ile ilgili görüşlerinin, fedakarlık, güven ve destek olma temaları ekseninde temellendiği görülmektedir. Annelerin daha çok fedakarlık ve karşılıksız sevgiyi vurgularken, babalar güven ve destek olma duygusuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda Kuzey Kıbrıs Türk toplumunda annelik ve babalık rollerinin farklılaştığı görülmektedir. Aile içi rollerin anne ve baba olmaya göre farklılaşması ile birlikte erkek ve kadın olmaya ilişkin beklentilerde değişim göstermektedir. Çocuk sahibi olmayı istemenin temel nedeni olarak "aile olma" kavramının öncelikli neden olduğu, ayrıca; çocuğu sevme ve ona imkanlarını sunma nedenlerinin de çocuk sahibi olmak isteme ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Hoffman ve Hoffman'ın (1973) kavramsal şemasından çocuğun sosyal değerine işaret etmektedir. Çocuk sahibi olmanın sosyal bir statü olarak ve aile kurumunu tamamlayıcı olarak görülmesi çocuğun sosyal değeri ile ilişkilidir. Katılımcı anne babaların, çocuklarından beklentilerinin çoğunlukla çocuğun saygılı, başarılı olması ve aile değerlerini bilmesi, yaşatması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda aileler çocuklarından onlar için yaptıklarını

yansıtılmalarını ve yaşladıkları zaman çocuklarından ilgi görmek beklentisi içinde olduklarını belirtmişlerdir. Çocuğun psikolojik değerinin yanı sıra ekonomik değerine ilişkin verilen önem dikkat çekici bir bulgudur. Çocuğun kişiliğine ilişkin beklentilerde ise, çocukların özgüvenli ve yine aile değerlerini yaşatma unsuru ön plana çıkmaktadır. Kağıtçıbaşı ve Ataca'nın 2003 yılında Türkiye'de tekrarladıkları ikinci Çocuğun Değeri araştırmasında da çocuklardan beklentilere ilişkin benzer sonuçlar elde edilmiştir. 1975'te yapılan itaat yerine çocuğun özgüvenli ve girişken olması temaları önemini artırmıştır. Kuzey Kıbrıs'ta da benzer sonuçlar çıkmıştır. Anne babaların çocuklarıyla evde oyun oynadıkları, ev dışında ise, parka gitme, gezi, kutlama ve partilere katılma gibi etkinlikleri gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Ailede çocuğun bakımından çoğunlukla annenin sorumlu olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç Kuzey Kıbrıs'ta ailede kadının rolüne dikkat çekmektedir. Annelerin anneliği "fedakarlık" olarak tanımlaması ile paralel olduğu düşünülmüştür. Ailelerin çocuklarına ailevi değerleri aktarma ve çocuklarının da bu değerleri gelecekte yaşatmaları konusunda beklentileri olduğu belirlenmiştir. Daha çok çocuğun psikolojik değerine ilişkin görüş birliği olduğu bulgulanmıştır.

Aile yapıları ile ilgili değişkenler ile çocuğa yüklenen değer arasında ilişki söz konusu olduğunda ise, çocuğun değerinin, anne baba olmaya göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Anne babaların, çocuğa yükledikleri değeri, istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkileyen değişkenlerin hem annenin hem de babanın eğitim düzeyi, KKTC' de yaşama süreleri, annenin yaşı, babanın mesleği, gelir düzeyi ve sahip olunan çocuk sayısı değişkenlerinin olduğu belirlenmiştir. Çocuğun psikolojik değerinin hem annenin hem de babanın eğitim seviyesine paralel olarak yükseldiği bulunmuştur. Annelerin doğum yerinin Türkiye ve Kuzey Kıbrıs olmasına göre farklılaştığı bulgulanmıştır. Türkiye doğumlu annelerde ekonomik değer yüksek

iken, Kuzey Kıbrıs doğumlu annelerde sosyal değer yüksek görülmektedir. Ancak; annelerin, KKTC’ de yaşama süresi arttıkça, çocuğun sosyal değerinin artması genel sonuç ve gözlemleri yansıtan bir veri olarak elde edilmiştir. Annenin yaşının da çocuğa yüklenen değerle anlamlı ilişkisi olduğu bulgulanmıştır. Sahip olunan çocuk sayısı arttıkça çocuğa yüklenen değer de artış gösterdiği görülmüştür. Sahip olunan çocuk sayısının 1 ve 2 olarak belirlenmesi Aile Değişim Kuramı ile uyum göstermektedir. Ailelerin doğurganlık tercihlerini, geleceklerini hazırlayabilecekleri kadar çocuk sahibi olmak istemeleri ve kadının artan statüsü gibi değerler etkilemektedir. Daha çok çekirdek yapıda olan, 1 ve 2 çocuğa sahip ailelerin olması araştırmanın kuramla benzeşen diğer bir bulgusudur.

Genel olarak çocuğa yüklenen değer psikolojik değer olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda, araştırmanın bulguları ile alan yazındaki çalışmalar tutarlılık göstermektedir. Kore’de yapılan çocuğun değeri araştırması, çocuğun sosyal ve ekonomik yararından psikolojik yararına doğru olan değişime işaret etmektedir (Kim ve ark., 2005). Güney Afrika’da da çocuk değeri araştırmasında da Aile Değişim Kuramıyla uyumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Çocuğun geleneksel ve faydacı değeri ile doğurganlık arasında olumlu ilişkiye, çocuğun psikolojik değeri ve doğurganlıkla ilgili olumsuz ilişki belirlenmiştir (Sam, Peltzer, Mayer, 2005). Endonezya’da 2005 yılında ikinci kez gerçekleştirilen çocuk değeri araştırmasında çocuk sahibi olma nedenlerinin gelenekselden daha duygusal sebeplere doğru kaydığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen çocukların yaşlılık güvencesi olarak değerinin önemini koruduğu görülmüştür (Mayer ve ark.,2005). Araştırmada da günümüz anne babalarının, çocuklarına psikolojik değer yüklemekle birlikte, bir yandan da çocuklarından gelecekte, kendi değerlerini yaşatmaları, sürdürmeleri, hatta kendileri ile yaşlılıklarında ilgilenmelerini bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kağıtçıbaşı, farklı kültürel ortamlarda yapılan çalışmaların, ana babalık değer ve davranışlarındaki çeşitliliğe ışık tutacağını vurgulamaktadır. Gerek, güneyden kuzeye göç alması, gerekse uluslar arası göç alması bakımından çok kültürlü bir toplum haline gelen Kıbrıs toplumunda, bu ve benzeri türden kültür, ana babalık ve çocuk ilişkileri ekseninde yapılacak çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Kağıtçıbaşı'nın 1970 lerde gerçekleştirdiği Çocuğun Değeri araştırması, günümüzde sonuçlarını temel aldığımız, Aile Değişimi Kuramının temellerini oluşturmuştur. Bu kuram, üç prototipik aile modeli belirlemektedir. Bunlardan biri, “bağımlı aile modeli” ikincisi, “bağımsız aile modeli”, üçüncüsü de “psikolojik duygusal bağımlılık modeli” dir. Kağıtçıbaşı (2012), örneğin, Türkiye gibi beraberlik kültürüne sahip, toplulukçu toplumlarda, geleneksel bağımlı aile modelinden bağımsız aile modeline geçiş olmadığını ve üçüncü sentez modelin ortaya çıkmakta olduğunu belirtmektedir. Bu süreçte ailelerde, maddi bağımlılıkların azalmasının yanı sıra, psikolojik bağımlılıkların devam ettiği görüşünü savunmaktadır. Bu araştırmanın bulguları da, Kuzey Kıbrıs'ta da çalışılan örneklem grubu ile sınırlı olmakla birlikte, “psikolojik duygusal bağımlılık modeli” ile uyumlu sonuçlar elde edildiği yönündedir. Nitel ve nicel bulgular incelendiğinde Kuzey Kıbrıs'ta anne ve babalarca çocuğun psikolojik değerinin önemini koruduğu görülmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta çocuklar ile ilgili olarak yetişkin ya da evlendiklerinde bile ailenin yanında ya da aileye yakın bir noktada oturması çocuğun psikolojik değerine işaret etmektedir. Maddi anlamda beklentinin olmamasının yanında duygusal bağımlılığın devam ettiği gözlenmektedir. Kültürel aktarım ve aile değerlerinin korunmaya çalışarak yaşatılmasının çocuğun psikolojik değerinin beslediği düşünülmektedir.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalar, Kıbrıs adasının tamamını kapsayıcı nitelikli olabilir. Böylelikle elde edilecek bulguların genellenmesi ve kuramla ilişkilendirilmesi de daha güçlü kanıtlarla desteklenebilecektir. Kuzey Kıbrıs'ın çok kültürlü yapısı dikkate alınarak, Kıbrıs doğumlu ve yaşamını adada sürdüren katılımcılarla yürütülecek çalışmalar Kıbrıs'ta kurama ilişkin daha net bulguların elde edilmesini sağlayabilir.

KAYNAKLAR

Adalı, K. (1997), *Dağarcık*, Lefkoşa: Işık Kitabevi.

Alicik, H. (1997), *Kıbrıs Türk Aile Yapısı*, Lefkoşa: Işık Kitabevi.

Arslanoğlu, İ. (2011), *Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme İnceleme*, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(25).

Bartan, M. (2010), *Kütahya Örnekleminde Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin 60 – 72 Aylık Çocukların Anne ve Babalarına Uyarlanması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Başak, O. (1997), *Aile Dinamikleri*, Aile Hekim Dergisi, 1(7).

Baykara, Y. & Acar, H. (2002), *Sistem Kuramı- Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar*, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi 3(7).

Bee, H., Boyd, D. (2009), *Çocuk Gelişim Psikolojisi*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Bıyıklı, L. (1995), *Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S Çocuk Köyleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s.3.

Bilgiseven, K. A. (1982), *İktisat Sosyolojisi Açısından Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları*, 3. Baskı, İstanbul: Divan Yayınları.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. (1986), *Ecology of the Family as Context for Human Development: Research Perspectives*. *Developmental Psychology*, MA: Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. (1994), *Ecological Models Human Development*, International Encyclopedia of Education, 3.

Çağan, K. (2011), *Ailenin İşlevleri*, 2. Baskı, İstanbul: Açılımkitap Yayını.

Çakıcı, S. (2006), *Alt Ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.

Doğan, A. (2010), *Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının İncelenmesi*, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 17 (3), 149-162.

Eamon, M. K. (2001), *The Effects of Poverty on Children's Socioemotional for Development: An Ecological Systems Analysis*, Social Work, 46(3), 256-266.

Erdem, F.(2003), *Sosyal Bilimlerde Güven*, Ankara: Vadi Yayınları

Erkal, E. (2006), *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, 13. Basım, İstanbul: Der Yayınları, s. 88.

Ersoy, F. (1989), *İki Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Anababaların Çocuklarına Uyguladıkları Disiplin Yöntemlerinin Karşılaştırılması: Çocukların Algılayış Şekliyle*, Ege Üniversitesi, İzmir.

Heffer, R. W., Barry, T.D. & Garland, B.H. (2009), *History, Overview and Trends in Child and Adolescent Psychological Assessment*. In Matson, J.L., Andrasik,F.& Matson, M.L.(Eds.) *Assesing Childhood Psychopathology And Developmental Disabilities*.3-29. Springer Science & Bussines Media.LLC.

Hoffman , L. W. , Hoffman, M. L. (1973), *The Value of Children To Parents*, Psychological Perspectives on Education, New York: Basic Books.

<http://most.ie/bronfenbrenner.html>, Ekim,2015.

Inglehart, R. F. (1997), *Modernization and Postmodernization*, West Sussex, Princeton University Press.

Jewell, J.D., Hupp S. DA & Pomerantz A. M. (2009), *Diagnostic Classification Systems In Matson*, Assessing Childhood Psychopathology and Developmental Disabilities, 31-53. Springer New York.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1982), *The changing value of children in Turkey Current studies on the value of children*. Number 60, papers of the East West Population Institute, Honolulu, US.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1990), *İnsan Aile Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1994), *Social Behavior and Applications*, Handbook of Cross Cultural Psychology, 3.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2000), *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç., & Ataca, B. (2005), *Value of children and family change: A three decade portrait from Turkey*, Applied Psychology:International Review, 54, 317-337.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2007), *Kültürel Psikoloji*, İstanbul: Evrim Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010), *Benlik Aile ve İnsan Gelişimi*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kaptan, S. (1998), *Bilimsel Arastırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara: Teknisk Web Ofset Tesisleri.

Kim, U., Park, Y-S., Known, Y-E., Koo, J. (2005), *Values of Children, Parent – Child Relationship and Social Change In Korea : Indigenous, Cultural, and Psychological Analysis*, Applied Psychology: An International Review, 54.

- Mayer, B., Albert, I., Trommsdorff, G., Schwartz (2005), *Value of Children in Germany: Dimensions, Comparison of Generations, and relevance for parenting*. Miles, MB. & Huberman, AM. (1994), *Qualitative Data Analysis (2nd edition)*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Oktay, A. (2007), *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Paquette & Ryan, Bronfenbrenner's Ecological Systems Theory,[Çevirim-içi: http://www.floridahealth.gov/alternatesites/cmkids/providers/early_steps/training/documents/bronfenbrenners_ecological.pdf], Erişim Tarihi:10 Ekim 2015.
- Sam, D., Peltzer, K., Mayer, B. (2005), *The Changing Values of Children and Preferences Regarding Family Size in Soth Africa*, Applied Psychology : An International Review, 54.
- Sayın, Ö. (1990), *Aile Sosyolojisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 2.
- Schwartz, S. H. (2012). *An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values*. Online Readings in Psychology and Culture.
- Schwartz, S. H., “Basic Human Values”, *Theory, Methods and Applications*, An Overview, <http://dpms.csd.auth.gr/emplak/Schwartzpaper.pdf>, Erişim Tarihi: 05 Eylül 2015.

Swick, K. J. & Williams, R.D. (2006), *An Analysis of Bronfenbrenner's Bio-Ecological Perspective for Early Childhood Educators: Implications for Working with Families Experiencing Stress*, *Early Childhood Education Journal*, 33(5), 371-378.

Şahin T., Fatma, Ö. (2007), *Aile Eğitim Programlarına Neden Gereksinim Duyulmuştur?*, *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(9).

Şenol D., Yıldız, S. (2013), *Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla*, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.

Tepe, H. (2008), ODTÜ Anlam Kongresi, Konuşma Metni

Tezcan, M. (1995), *Cumhuriyetten Günümüze Türk Ailesinin Dünü, Bugünü Geleceği (Sosyo – Kültürel Açıdan)*, V. Türk Kültürü Kongresi, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara

Theodorson, G, Theodorson A. A, (1969), *Modern Dictionary of Sociology*, Barnes and Noble Publishers

Trommsdorf, G., Kim, U., Nauck, B. (2005), *Factors influencing value of children and intergenerational relations in times of social change: Analyses from psychological and socio-cultural perspectives*, *Applied Psychology: An International Review*, 54.

- Türnüklü, A. (2000), *Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Araştırma Tekniği, Görüşme, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24,543-559.
- Ünal, V. (2013), *Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(26).
- Ünver, G., Bümen, N. T. ve Başbay, M. (2010), *Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Derslerine Öğretim Elemanı Bakışı : Ege Üniversitesi Örneği*, Eğitim ve Bilim Dergisi, 155 (35), 63-77.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2003), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınları
- Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2011), *Göreve Yeni Başlayan Özel Dershane Öğretmenlerinin Kurumlarındaki Çalışma Koşullarına İlişkin Görüşleri*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11 (2), 635-650.

EKLER

EK 1: Çocuğun Değeri Ölçeği

Değerli Anne – Babalar;

Formdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar, Doğu Akdeniz Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans Programı'nda sürdürmekte olduğum yüksek lisans tezim için çok önemli bir bilgi kaynağı olacaktır. Size uygun olan seçeneği 'X' ile işaretleyerek belirtiniz. Zaman ayırarak yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim.

Başak ESER

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Okul Öncesi Yüksek Lisans Bölümü

1	2	3	4	5
Hiç önemli değil	Önemli değil	Biraz önemli	Önemli	Çok önemli

ÇOCUK SAHİBİ OLMAK İSTEDİM ÇÜNKÜ;

NO	MADDELER	1	2	3	4	5
1	Çünkü çocuklar ev işlerinde yardımcı olurlar.					
2	Çünkü her yeni aile üyesi ailenin önemini artırır.					
3	Çünkü bir çocuk, eşinizin size yakınlaşmasını sağlar.					
4	Çünkü bir çocuk, sizin ve eşinizin mesleki başarınızı yükseltmeniz için bir sebep oluşturur.					
5	Çünkü bir çocuk ,sorumluluk duygunuzu artırarak size kendinizi daha iyi tanıma olanağı sağlar.					

EK 2: Anne- Baba Bilgi Formu

Kuzey Kıbrıs'ta Ailede Çocuğun Değerinin Aile Yapıları Açısından İncelenmesi

Anne- Baba Bilgi Formu

Değerli Anne – Babalar;

Formdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar, Doğu Akdeniz Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans Programı'nda sürdürmekte olduğum yüksek lisans tezim için çok önemli bir bilgi kaynağı olacaktır. Vereceğiniz kişisel bilgiler gizli tutulacaktır. Zaman ayırarak yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim.

Başak ESER

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Okul Öncesi Yüksek Lisans Bölümü

AİLEYİ TANIMAYA YÖNELİK BİLGİ FORMU

1-Formu dolduran kişi: Anne () Baba ()

2-Çocuğunuzun yaşı:

3- Annenin yaşı:

Babanın yaşı:

4- Evlenme yaşı: Anne: Baba:

5-Medeni Durumunuz:

6- Anne: Öz () Üvey () **Baba:** Öz () Üvey ()
Sağ () Ölü () Sağ () Ölü ()

EK 3: Anne- Baba Görüşme Formu

ANNE – BABA GÖRÜŞME FORMU

Aşağıdaki verilen ifadeleri lütfen size en uygun gelecek şekilde cevaplayınız.

1-Bana göre annelik:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bana göre babalık:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2-Çocuk sahibi olmayı isteme sebebiniz nedir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3-Çocuğunuz büyüdüğü zaman ondan beklentileriniz nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4- Çocuğunuz büyüdüğünde nasıl bir kişiliğı olsun istersiniz?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5- Çocuğunuzla nasıl vakit geçirirsiniz / neler yaparsınız?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

6-Çocuğunuzun gelişimi ve eğitimi çoğunlukla ailede kimin sorumluluğundadır?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7- Çocuk yetiştirme açısından en iyi ortam:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

8- Çocuğunuza aktarmak istediğiniz değerler:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

TEŞEKKÜR EDERİM.

EK 4: İzin Formu

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: İÖD.0.00-35/2014/1B -2097

Lefkoşa, 9 Aralık 2014

**Sayın Başak ESER,
Doğu Akdeniz Doğa Anaokulu,
Gazimağusa.**

“Çocuk Değeri” konulu anket soruları, Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş ve Müdürlüğümüze bağlı Doğu Akdeniz Doğa Anaokulu, Şht. Özdemir Anaokulu, Alasya Vakıf Anaokulu ve Yeniboğaziçi İlkokulu’nda öğrenim gören öğrencilerin velilerine uygulanmasında sakınca görülmemiştir.

Ancak çalışmanın tüm aşamalarında gizlilik ve gönüllülük ilkelerine dikkat edilmesi, anketi uygulamadan önce okul müdürlükleri ile temas kurulması ve anket tamamlandıktan sonra da sonuçların Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü’ne iletilmesi hususunda gereğini saygı ile rica ederim.

**Ali NİZAM
Müdür**

/AA

Tel (90) (392) 228 3136 - 228 6893
Fax (90) (392) 228 7158
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KKTC